

# Ազգ

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ



## Մայր Աթոռի մտահոգությունը բժիշկ Արմեն Չարչյանին կալանավորելու առիթով

Իշխանությունը, ի դեմս իրավադատ մարմինների, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի «Իգմիրյան» բժշկական կենտրոնի սնօրեն, որոշեցին Արմեն Չարչյանի կալանավորման որոշում է կայացրել՝ մեղադրանք առաջադրելով ֆրեական օրենսգրքի՝ ընտրողներին կաշառք սալու, ընտրությունների ժամանակ բարեգործության արգելի խախտելու կամ ընտրողի ազատ կամ իրականացմանը խոչընդոտելու հոդվածով: Չարչյանն առաջադրված մեղադրանքը չի ընդունում, իսկ ահա Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի՝ այդ առթիվ սահման հայտարարության մեջ ասվում է. «Անվանի բժշկին առաջադրված մեղադրանքները մեծաթե սարակուսելի են, եւ կալանավորման կայացված որոշումը՝ խիստ անհամապատասխան է մասին փաստում են բազմաթիվ հեղինակավոր իրավագետներ: Ասեղծված իրավիճակում բժշկի նկատմամբ իրականացված գործողությունները առերեսույթ դժվար է բնութագրել այլ կերպ, քան հալածանք եւ անհիմն հեշտադրում», նշված է Մայր Աթոռի հայտարարության մեջ, միաժամանակ հիշեցնելով հազարավոր կյանքեր փրկելուն նվիրված Արմեն Չարչյանի գործունեությունը եւ կոչելով ֆրեական գործի նախաձեռնությունը իրականացնել առանց բժիշկ Չարչյանին մեկուսացնելու:

### Օրերի շեշ

## Նախորդից ու նախորդներից տարբեր խորհրդարան ենք ունենալու

Հայերս սիրում ենք աշխարհին զարմացնել, փոխանակ հիացնելու: Պատերազմը սանուկ սայլուց, անձնասպանական փաստաթուղթ ստորագրելուց եւ թայմանավորվածից շատ ավելին զիջելուց հետո Նիկոլ Փաշինյանի համառոտությունը դառնում էր կառուցած մնալու եթե բացատրվում էր նրա ստացած ծայրերի ֆանալը, նույնիսկ եթե նվազ լինե՛ր՝ քան իր մրցակիցներին, լիքի աղբյուրներ բոլորին, ինչպես մեզ, այնպես էլ այն օտարներին, որոնք դեռ հավես ունեն մեզնով հետաքրքրվելու:

Հանձարեղ Երվանդ Օսյանը իր հրաշալի տոնակներից մեկում դասնում է, թե ինչ զրույց է ունեցել Կահիրեի հրադարձներից մեկում մահվան դատարանական հանցագործներին կախաղան բարձրացնող որոշիչներին: Ուր դատարանի օղակը զոհի դատարանին անցնում էր, որից հետո դատարանը խելագարված՝ վիզը երկարում էր դեղի օղակը: Ի՞նչ էր նա փսփսում: Բացատրում է դահիճը. «Ասում են, որ օղակը կտրվե՛ր եւ այն ձգվելու դատարանի կողմից էր, որից հետո, հին արեւելյան ընդունված օրենքի համաձայն, այլեւս մահադատված չէր եմբարկվի»: Մահվան դրոշմի մեջ զենվորը չունի այլ ելք՝ քան հավասար իրեն ասվածին:

Դաժամ դատարան է, այո՛, սակայն շատ է նման այն շուրջը, որը փլեթարկում է հոգու Նիկոլի, քանի որ նրանից «նվեր» է ստացել կես միլիոն դրամ, որը սակայն երբեք չի բավականացնի նոր տուն սարքելու համար, երբ նույն Նիկոլը ազդեցություն զիջի ամբողջ Շուրջուր: Կամ նման է դատարանում որդուն կորցրած այն կնոջը, որը միտքաբերում է Նիկոլի գոյությանը: Երեւի Նիկոլը դա՛ր նկատում էր, երբ բարբառում էր դատարանի կողմից հողատիրության մասին: Երեւի ոմանց համար շատ վարակիչ էր այդ եւ այդպիսի հողատիրությունը...

Ինչեւէ, հասարակագետներին թողնենք այդ եւ նման երեւոյթները ուսումնասիրելու դատարանությունը եւ հիշեցնենք միայն, որ գոնե մեր մասնագետները մինչեւ հիմա չեն կարողացել հստակ բացատրել, թե ինչու էր, օրինակ, հայաստանցիների մեծամասնությունը 68 տարի առաջ անկեղծ արցունքներ թափում Ստալինի մահվան առիթով, նույնիսկ նրանք՝ որոնց հարազատները անհետ կորել էին սիբիրյան սառնամանի-հում: (Ներողություն անհամապատասխան համար):

Մի կողմ թողնենք նաեւ ընտրական կեղծիքների, վարչական լծակների օգտագործման, աշխատանքից հեռացնելու սղառնալիքի, կաշառքաբերության ու կաշառակերության, զոռբայության եւ այլ՝ բազմաթիվ օրինախախտումները, որոնցով Նիկոլի իշխանությունը փաստորեն ոչ մի բանով չհարբելուց իր նախորդներից ու «նախնիներից», ու դեռ մի բան էլ ավելի: Դրանցով թող զբաղվեն համադատաստիան մարմիններն ու անձինք, եթե ցանկություն ու շահ ունեն: Թող զբաղվեն նաեւ իրավաբաններն ու թվաբանագետները խորհրդարանում «սահմանադրական մեծամասնության» հարցը վճռելու համար: Չոր իրականությունն այն է, որ մեր ժողովրդի առավել մեծ մի հասկան էր ձայնը սվեց հողատիր, արկածախնդրին: Ոչինչ չէր կարող անել, նրանք մասն են կազմում մեր ժողովրդի, նրանց զավակներն էլ, մեր բոլորի զավակների դուստր, գիտեն թե՛նա՛մու դեմ անձնագրի կրիվ սալ ու գրիվել նաեւ, եթե հրաման ու հրամանատար ունենան...

Նորությունն այն է, որ ամենայն հավանականությամբ առաջիկայում մենք կունենանք բավականին սարբեր մի խորհրդարան, որտեղ, հույս ունենանք, ֆաղափական սահմանազատումն ու սահմանազծումներն արդեն հստակ կլինեն, ղեկավարող շահի գիտակցումը եւ չգիտակցումը՝ ավելի որոշակիացված, ներիշխանական խաղերն ու խաղաղամեծները՝ ավելի զտված, Նիկոլի ու նիկոլականների շահասկությունները՝ բացահայտված: Հակառակ մեծամասնական դակիչների առկայության, նոր խորհրդարանը կարող է գեթ ինչ-որ չափով վերհիշեցնել, որ Հայաստանը ոչ բարով-խեղձ խորհրդարանական հանրապետություն է, ինչը, վստահ եմ, դուրեկան չի լինելու Նիկոլի ու մեր երկրի արտաքին թեմայիների համար:

Վստահ կարելի է ասել, որ նոր խորհրդարանում Նիկոլը չի կարող իրեն սանձարձակ եւ ազատ զգալ, կարեւորագույն հարցերում նա կաշառակող է լինելու, ինչպես՝ այսպես կոչված «զանգեզուրյան միջանցքի» խնդրում, որը ուրվագծվում է մեր դիմաց եւ որի աղաղակը թե՛ ամերիկյան, թե՛ եվրոպական եւ թե՛ ռուսական համատեղ օտարադատականությունն էր ընտրությունների կայացած լինելու եւ այդ առթիվ հայ ժողովրդին շնորհավորելու գործում:

Իսկապես, խորհրդարանական նոր ընդդիմությանը մեծ դատաստիանակություն է վերադարձված, ոչ միայն նախընտրական այդքան կարճ ժամանակում ավելի քան ֆառոր միլիոն գիտակից ու նվիրյալ հետեւորդների դատարանով, այլեւ հայրենիքն ու ղեկավարությունը փրկելու, միջազգային զարմանքի ու արգահասանքի մթնոլորտից այն դուրս բերելու համար:

ՀԱՄԱԵ ԱՎԵՏԻՐՅԱՆ

### ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉՍԻՐՅԱՆ

## Պատրանքներ՝ աղբաս բարեկամիս

Ասել, որ ընտրության արդյունքը անսպասելի էր բոլորի համար՝ նշանակում է ոչինչ չասել, կամ ասել այն, ինչ բոլորն են ասում: Արդեն մի ֆանի օր է՝ փորձագիտական եւ ֆաղափական օրհանակները փորձում են զսնել այն դատարանները, որոնք բերեցին դատարանում դատարանություն կրած դեկավարի եւ նրա ֆաղափական ուժի հաղթանակին: Ու այդ դատարանները հիմնականում կառուցում են այն հակադրության առանցքով, որ ժողովուրդը գնաց եւ ընտրեց ոչ թե համուն, այլ ընդդեմ, վախենալով նախնիների վերադարձից, քանի որ այդ առանցքն ունեցող սեխնուրդիան գիտակցաբար ուռձացվեց հասկադատ Փաշինյանի կողմնակիցների եւ նրան մերձ ուժերի ֆարգաբալի ժամանակ:

Սակայն դատարանը ընդունել էին նաեւ «Հայաստան» ու «Պատրանքներ» դաշինքները, որոնք մնացին նույն այդ սեխնուրդիայի ծիրում, չգիտե՛մ՝ գիտակցված, թե՛ այլ ելք չունենալով: Դա այն նկատելի սեխնուրդիան էր, որն անվերջ աշխատեց: Բայց դա միակը չէր, որ բերեց ընտրության անկանխատեսելի ելքին, եւ գաղտնի էլ չէ, որ Հայաստանն արդեն երեք տարուց ավելի դարձել է մի երկիր-լաբորատորիա, որտեղ փորձարկվում են ավանդականից շատ արթն սեխնուրդիաներ՝ ներսի ու դրսի ուժերի կողմից:



Ամեն մի մուրձի հողում մանգաղ է նստած

1010

## Վարդան Պողոսյան. «Այսօրվա իշխող ուժին շատ մեծ անախորժություն է սպասվում ապագա պառլամենտում»

Հունիսի 20-ի լույս 21-ի գիշերը իշխող ԶՊ-ն, արհամարհելով դատարանի հետեւններից կույզ եկած մեր երկրի բնակիչների մի մեծ զանգվածի հոգեբանական ճգնաժամ, դեմոստրացիայի արդյունքում ու մուրձով սնուց իր հաղթանակը՝ ի սեւ ռաբլուրի, գրիների, անհետ կորածների, գերիների ընտանիքների: Բարոյագուրկ վերնախավը ընտրվում կամ վերընտրվում, բայց ավաղ, ընտրախավ չի դառնում, իսկ ավելի ցավալից այն է, որ առանց վերափոխման ու զղջումի, նրան համեմատաբար թանկ է մեկնում սարբեր կուսակցական գործիչներ: Բարոյական դեֆիցիտը կուսակցական համարվող մեր երկրում շնչահեղձ լինելու դեռ առիթ կա... մինչ այդ հստակ է դառնում, որ առայժմ առանձին ընտրատեղամասերում ձայների վերահաշվարկի արդյունքում սասնյակներով ավելանում



են: Եւ ԿԸՀ-ի ձեռնում է մեր երկրի աղաղակի դեկոր: Մաթեմատիկայի եւ իրավաբանության մեջ, բարեբախտաբար, չկա դեֆիցիտ: Զաղափազե եւ սահմանադրագետ Վարդան Պողոսյանին դիմեցին մի շարք հարցեր դարձաբանելու նպատակով:



⇒ **1** Որ լավ մշակված սեխնուլոգիաներ կիրառվել են ինչպես 2018-ին, այնպես էլ հիմա՝ լավ մայրող սեսունու է: Ընտրության արդյունքների կանխատեսումները, սակայն, միայն հակադրության են բնակչության մեջ առկա տրամադրությունները հաշվի առնելով էին արվում, թե Փաշինյանի ղեկավարած ուժն առաջատար է լինելու, բայց կհավաքի առավելագույնը մինչև 30 տոկոս, իսկ Քոչարյանի դաշինքին՝ 20-28 տոկոս: Եւ այդ թվերը մեծ են իրականությանը մոտ էին համարում: Իսկ թե ինչ անսեսանելի սեխնուլոգիաներ են կիրառվել, որոնցով 30 տոկոսը վերածվի բաղձալի 54-ի, դա առայժմ կարելի է ենթադրել միայն, սույզ ասել հնարավոր չէ, թեև հազիվ թե դա երկար ժամանակ զաղսնի մնա՝ մի տեղից ի վերջո դուրս կգա: Ինտերցիայով, իհարկե, փեմների հաշվարկի անճշտություններ անողներ զսնվել են (ավանդական սեխնուլոգիաներ), լույս հանգցնելն էլ էլի ինչ-որ խնդիր լուծել է, բայց դրանք էական ազդեցություն ունենալ ընտրությունների արդյունքների վրա չէին կարող, եթե անգամ վերահաշվարկի շնորհիվ ինչ-որ կենս տոկոսներ փոխվեն: Գործող իշխանություն լինելու հանգամանքն էլ միտ Չայասանում եւ ամենուր էլ դեր ունի: Իսկ սիսա նոր փորձարկված սեխնուլոգիաների մասին ենթադրություններ անել մեզ ոչ ոք չի կարող արգելել. դրանց մեջ կարող են մտնել ոչ միայն կողմնակից ուժեր՝ ընտրություններին մասնակցելով ընդդիմության ձայները փոփոցելով, այլև, զարմանալի մեծ չէ, նրանց, եւ ինչու չէ, հրապարակի վրա մինչև այժմ եղած եւ սվար կողմնակիցներ ունեցող, ընդդիմադիր համարվող ուժերի հետ թայմանավորվելը, որի արդյունքում սվյալ կուսակցությունների լիդերները իրենց կուսակցություններին հորդորած լինեն փեմարկել Փաշինյանի գլխավորած ուժի օգտին՝ որոշակի խոստումների դիմաց: Դա, իհարկե, աղագուցել առայժմ հնարավոր չէ, բայց միթե զարմանալի չէ, որ հարյուր հազարավոր կուսակցականներ ունեցող ԲՀԿ-ն չի անցել խորհրդարան, միայն մարդկանց հիասթափությանը դա ոչ մի կերպ չի բացատրվում: Իհարկե, այդ կարգի ուժերի աջակիցներին եւ համակիրներին այդպիսի բան չէր ասվի, նրանք շարունակել են իրենց ձայնը սալ իրենց նախընտրած ուժին, բայց բուն կուսակցականների մասին կարելի է այդպիսի կասկած ունենալ, քանի որ հայաստանյան ուզած կուսակցության կուսակցականների հետ թայմանավորվել միտ կարելի է, հասկալիս երբ այդ մասին նրանց լավ խնդիր կուսակցադեղ:

Սյուն կողմից՝ ինչ կա զարմանալու, Չայասանում միտ կա թաշնոյանների, գործադիրի միջին օղակների աշխատակիցների սվար զանգվածներ, որոնք սովոր են իրենց փեմ սալ գործող իշխանությանը, այդ ցերեքից եթե հանեն Բոքերս Քոչարյանին եւ Սերժ Սարգսյանին հավասարի մնացածներին, դա միտ կայուն մեծ թիվ է: Գուճարած Չայասանի աղբաս

ցերեք, որը շարունակում է բնակչության ամենազանգվածային բաղկացուցիչը մնալ, ու որին մեր ֆաղափական դասի երես առած մասը ինչ միտակ ասես սվեց՝ էլ ժեխ, էլ գոմբի, էլ թուրք, էլ դավաճան, փոխանակ սիրաճաղելու ու սիրք մտնելու ցեշարդում որդեգրել: Ահա այդ ցերեք, որը սեփական որդիներին է միտ զոհաբերում թաշարզում, իր մաշկի վրա առաջինն է սանում բոլոր արտակարգ ժամանակների զրկանքները, վրեժ լուծեց նրանցից, որ իրեն ժեխ էին անվանում, նրանցից, որ սասնյակ սարիներով արհամարհում էին իրենց, ունեզրկում, ու ընտեց Փաշինյանին (նրա

ծելակերող՝ իր հետեանմերով, թոյլ է սալու Չայասանի սահմանները իՍՀՄ ներքին բաժանման զծերով սահմանազատել՝ վսանգելով մեր կենսատարածը, Արցախի հարցում որդեգրելու է անջատման սկզբունքը, որը կրեի Արցախի կարգավիճակի հարցի վաթարագույն լուծման (Արցախում սկսված ցույցերը դրա գիտակցման վկայությունն են): Չաղորդողները բացելու է՝ միգուցե հրաժարվելով նաեւ Ցեղասպանության հետաղորդմից, գերիներին հետ վերադարձնելու համար չի էլ թատրասվում ձեռքը խփել սեղանին, ստորագրելու է եռակողմ թայմանագրեք, այդպիսով ա-

սանն» ու «Պաշիվ ունեմը» հրաժարվեն մանդատներից, խորհրդարանական ճգնաժամ առաջացնելով եւ նոր ընտրությունների սանելով երկիրը, համեմայնդեղո՝ դա ոչինչ չի սա հայ հանրությանը՝ վսանգներից բացի: Սակայն ընտրությունների անկանխատեսելի արդյունքներից հետո հիմա ոչինչ էլ բացառելի մեթ է, անգամ մանդատներից հրաժարվելու սարբերակը, չնայած երկու ուժերում էլ մանդատը երազում սեսնողների թակաս չկա: Չհրաժարվելու դեղմում իշխող ուժին առանց այդ էլ խորհրդարանում մեծ աճախորժություններ են սղասում՝ նախ անվերջ եւ որակյալ

Արցախի խնդիր հայանդատս լուծումը, Չաղորդի ու Շուշիի վերադարձը, Չայասանի՝ սուվեշական սահմաններին վերադարձը չթոյլատրել: Սենք մեթ է ձեռքերս ծալած չնստեմ, բոլոր իրոք մսածող մարդկանցով հենց այսօրվանից մեթ է սկսեմ ձեալորել նախորդ բոլոր իշխանությունների ազդեցությունից ազատ այն ուժերը, այն միավորումները, որոնք այլընտրանք կլինեն մինչև այժմ եղած բոլոր իշխանություններին, ունակ կլինեն ժողովրդի վսահությունը սսանալու եւ հետագայում կազմակերպելու Չայասանի իմնադաշտանությունն ու զարգացումը:

## Պատրանքներ՝ աղբաս բարեկամիս



գլխավորած ուժն այս անգամ էլ իրենց բան չէր ներկայացնում), նույնիսկ իմնագոհաբերման, հայրենիքին ներկայանալի վսանգներն աշփ առաջ: Սրա մասին արժե, որ մսածեն մեր ֆաղափականները եւ մյուս անգամ չնեղացնեն այն ժողովրդին, որի կրթված չլինելու, հեռուն չսեսնելու, աղագան հաշվարկել չկարողանալու, երկրին սղառնաղող իրական վսանգի զգացողությունը չունենալու մեջ հենց իրենք են մեղավոր՝ իրենց նախկին խտրական, կոռուղիոն, աղբաս ցերեքի կրթությունից եւ իրավունքից զրկելու սովորական գործելակերպով, հիմա ո՛ւմից են նեղանում: Ժողովրդի այդ ցերեք վարվեց այնպես, ինչպես մոլորյալ որդուն ընդունող հայրն է վարվում, աններելի մեղքեր գործած որդուն ներելով: Բայց այստեղ էական չհամընկնում կա՝ Ասվածաճնչում մոլորյալ որդին զղջում է իր արածների համար, իսկ մեր դեղմում այդ զղջումը չկա: Բայց հասկանալի է, որ ընտրողն ընդամենը մի վերջին անգամ շանս է սվել՝ ուղղվելու ուղեճով: Այդ շանսը սղողները աշխատում են չսեսնել իրականությունն ու իրենք իրենց խաբել, որ Փաշինյանն, իրոք, կփոխվի, այլեւս չի կրկնի սխալները եւ երկիրը դուրս կրեի այս վիճակից:

Սակայն հանգամանքներն ու նշաններն այլ բան են վկայում: Ամեն ինչ մասնամեում է այն, որ նոր փե սսացած իշխանությունը նախկին ձեւով շարունակելու է առաջ սանել սահմանների թաշտանությունը գոնե Սյունիում ու Գեղարփունիում, հիմնականում ռուսական խաղաղադաշտներին հանձնելու գորկան ճանաչելով Աղբեշանի սարածային ամբողջականությունը՝ Չայասանի իմնիշխանությունը վսանգի սակ դնելով, իսկ Արցախի կարգավիճակի չլուծված սարբերակով դա վսանգ է դառնալու Արցախի անկախ գոյությանն անգամ: Իսկ թե կունենան կազմակերպված եւ մարտունակ բանակ՝ մեր իմնադաշտանությունը կազմակերպելու համար, սա ֆանի ու ռուս խաղաղադաշտի սեղակայման գաղափարին է հակասում, այս իշխանությունը, եթե ուզենա էլ, չի կարողանա դա անել: Ընդ որում՝ անգամ Բոքերս Քոչարյանը խոսում է հաղորդողների բացման անհրաժեշտությունից եւ նկատելի չէ, որ նա կհակադրվե ռուսական կողմի թատրաղրանմաներին, որի ցաեերը երբեմն մոյնականանում են թուրքաբեշանական ցաեերի հետ՝ զուտ սարածաշտանային ներկայությունն աղախվելու առումով: «Պաշիվ ունեմը» իր մասով լուծեց այն խնդիրը, որ Բոքերս Քոչարյանը խորհրդարանում որոշ փե չունի՝ եթե մի թաի կսրվեմ այս ուժի հակամիկոլական ցեշարդումներից եւ ըստ էության նայեմք իրերի վիճակին: Չամեմայնդեղո՝ Սերժ Սարգսյանին աջակից ցա գործիչներին՝ ֆեյսբուկյան կսրուկ թասսիվությունը ընտրությունից հետո ինչ-որ բան, այնուամենայնիվ, նշանակում է: Եթե նկատի առնենք, որ այս դաշինքի ցուցակի առաջին սասնյակում կան Փաշինյանի նախկին աջակիցներ, աղա կարելի է նաեւ վերհիշել «երբեք մի ասա երբեք» իմաստախոսությունը:

Ու հազիվ թե խորհրդարան անցած երկու ուժերը՝ «Չայասանում» անկանխատեսելի արդյունքներից հետո հիմա ոչինչ էլ բացառելի մեթ է, անգամ մանդատներից հրաժարվելու սարբերակը, չնայած երկու ուժերում էլ մանդատը երազում սեսնողների թակաս չկա: Չհրաժարվելու դեղմում իշխող ուժին առանց այդ էլ խորհրդարանում մեծ աճախորժություններ են սղասում՝ նախ անվերջ եւ որակյալ

Այս հանգրվանն այսպիսին էր, այս ընտրությունները որոշ ժամանակով հետ զցեցին Չայասանի աղագան, ֆանի որ առկա ուժերը բոլորն էլ իրենց ցաեերից ելան՝ եւ ֆիմանասական ռեսուրսներ իզուր փոշիացան, եւ մարդկանց ուղեղը զբաղվեց աղաղայուն գործընթացով: Սենք այլ ել չունեմք, ֆան մեր հայացմն ուղղել իրոք զարգացած, գիտելի կրող եւ երկրի զգացողությունն ունեցող նոր մարդկանց, որոնք մեր ցուրջն են, բայց մինչև այժմ եղած ֆաղափական դասը խանգարել է նրանց ի հայտ գալուն: Սենք ժամանակ չունեմք. հայկական գործուն չեզոքացնելու ելած սարածաշտանային եւ համաշխարհային ուժերին թասսախանել է մեթ:

Իսկ Նիկոլին մաղթում ենք, որ նա իր ցանն օզսագործի ոչ թե նախկին գործելակերպով, այլ կսրուկ փոխվի եւ թասնության մեջ մնա ոչ թե որդես հայկական սարածները օսարին հանձնած, երիտասարդությանը զոի սված դեկավար, այլ Չայասանի թեշականությունն ամրաղնդած, Չայասանից մի թիզ անգամ չզիջած, Չայասանի ցաեերը դույզն ինչ չստրաղասած դեկավար, որի հնարավորությունը հասարակ մարդը նրան կրկն սվել է, իսկ այդ հնարավորությունն օզսագործել-չօզսագործելը կախված է բացառաղես նրանից: Անկախ նրանից, թե մսածող ցերսն այդպիսի թատրանք ունի, թե՛ չունի: Իսկ առաջին ֆայլը ձեռքը սեղանին խփելն ու Բափում եղած բոլոր հայ գերիներին թահանջելն է, որդես այլընտրանք մասնացույց անելով բոլոր համաձայնությունների սառեցումը, երկրորդ՝ Գեղարփունիից թեմանու զինվորներին վռնդելը կամ գերեվարելը: Չամեմայնդեղո՝ հասարակ հայը, որ նրան փե է սվել կրկին՝ սրանք կուզենար սեսնել, սրանք առավել կենսական ու կարեուր են նոր իրավիճակում, ֆան ինչ-որ կոռուղիայի դեմ թայմարի իրաւանցում կամ թողղաշայ ինչ-որ մանդաթից խոսակցություն:

Իսկ թե արտափն դիտողներից ով կհամարի, թե բա՝ ժողովրդավարական, ազատ կամի դրսետումը, բարձր մակարդակի ընտրություններ են եղել, սա հայ ընտրողի համար արդեն բան չի նշանակում, խաչը մերն է, գորությունը մեմ գիտեմք...





ՏԱԼ ՅՈՒՆ

# Որո՞ւմ են Չինաստանի Կոմկուսի՝ երկրի կառավարման «հաջողության գաղտնիքները»

**Հայաստանի Հանրապետությունում Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության արևակարգ եւ լիազոր դեսպան**

Հունիսի սկզբին, Չինաստանի Կոմունիստական կուսակցության Կենտկոմի գլխավոր ֆարսուղար, ՉԺԿ նախագահ Սի Ջինփինգի՝ Ցինհայ նահանգ տեսչական ուղեւորության ժամանակ, թիբեթի հովիվ Սոնան Տեժանը գրկաբաց տուն հրավիրեց նախագահ Սիին եւ նրան մասնակցեց ավանդական «խաղակ» կոչվող երկար թափանցիկ, որը հանձնում են հասկառու հարգելի հյուրերին: Տեժանն ուրախությամբ տեղեկացրեց նախագահին, որ հովիվների կյանքն օրեօր բարելավվում է շնորհիվ իմաստուն ֆաղափական ղեկավարության, ինչի համար էլ անկեղծ շնորհակալություն հայտնեց գլխավոր ֆարսուղարին: Սի Ջինփինգը նույն, որ 2021թ. նվազեցրեց Չինաստանի Կոմունիստական կուսակցության հարյուրամյա հոբելյանը, որը զարգացման եւ Նոր Չինաստանի կառուցման ղեկավարն ճանաչող էր անցել: Իսկ ժողովուրդն անկեղծորեն աջակցում է իր Կոմկուսին, քանի որ Չինաստանի Կոմկուսը անձնուրաց ծառայում է չինական հասարակությանը: Սակայն, ինչպես նույն գլխավոր ֆարսուղարը, «մենք կկարողանանք իրականացնել ազգային վերածննդի մեծ երազանք միայն այն դեպքում, եթե սարքեր ազգությունների մարդիկ նրան հասկի դեմ միավորվեն ու միաբանվեն Չինական ազգի մեծ ընտանիքում»:



**Սի Ջինփինգը տեսչական ուղեւորություն է կատարում Ցինհայ նահանգում**

Չինաստանի Կոմունիստական կուսակցությունը 1921թ. -ին իր հիմնադրման ժամանակ, հավասարի մնալով իր գլխավոր նպատակին եւ երբեք չնոստանալով չինական ազգի երջանկության եւ վերածննդի յայտարար առաքելության մասին, միավորել է գլխավորել է ժողովրդին «երկու հրաշխի» իրականացման համար ղեկավարի աշխատանքում, որոնք են՝ արագ ճնշման կարգադրումը եւ երկարաժամկետ սոցիալական կայունությունը՝ այդպիսով իսկ իր ավանդը ներդրելով ողջ մարդկության խաղաղության եւ զարգացման գործում:

**Չինաստանի Կոմկուսի առաջնային նպատակը եւ առաքելությունը յայտարարել է իր ժողովրդի երջանկության համար**  
 Չինաստանի Կոմկուսի համար առաջնային նպատակու-

թյուն ունեն ժողովրդի շահերը եւ վերջինիս անձնավեր ծառայելը դիտարկվում է որդեկան հիմնական սկզբնական: Չինացիների կենսամակարդակը որակառոտ փոխվել է սֆնաջան աշխատանքի արդյունքում: Եթե Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության կազմավորման սկզբում Չինաստանի ՀՆԱ-ն (համախառն ներքին արդյունք) կազմում էր ընդամենը \$12,3 մլրդ, առաջ քարտեզագրվածների եւ թափանցիկության ֆաղափականությունը իրականացնելուց հետո Չինաստանի ճնշմանը անհաջողակ աշխատանքի խոչընդոտումը սնտեսություններից: 2020թ. վերջի դրությամբ Չինաստանի ՀՆԱ-ն կազմում էր \$14,7 տրլն, ինչը մոտավորապես 1200 անգամ ավելի է, քան 1949թ., իսկ Չինաստանի ներդրումը համաշխարհային ճնշմանը համաշխարհային ճնշմանը ավելացավ 1%-ից էլ ղակասից հասնելով ավելի քան 30%-ի:

Ժողովրդի կենսամակարդակն անձեղորեն բարձրանում է: Համաձայն գործող ստանդարտների, Չինաստանի մոտ 100 մլն սակավ ունեւոր գյուղական բակիչներ այլեւս աղքատ չեն, դարձաբար կրթության ընդգրկման մակարդակը մոտենում է 100%-ին, բժշկական առաջընթացը ընդգրկում է ավելի քան 1,3 մլրդ մարդ, իսկ կենսաթոշակային առաջընթացը մոտ 1 մլրդ մարդ: Եթե 1949թ. ավստճանաչողար-



**«Երկինք սանող կամուրջ» Գույչժոու նահանգում**

մեջ առաջընթացի ճանաչողարհին: Չինաստանը ճնշմանը հրաշխարհականացրեց եւ դարձավ աշխարհի՝ մեծությամբ երկրորդ ճնշմանը, կարողացավ դիմակայել համաշխարհային ֆինանսական ճգնաժամի դաժան փորձություններին, լուծեց աղքատության խնդիրը եւ կառուցեց միջին առաջընթացի հասարակություն: Կարողացավ հաղթահարել համաշխարհային SARS-ը եւ COVID-1-ը: Այս վստահ առջեւ Չինաստանի Կոմկուսը միավորեց եւ գլխավորեց երկրի բոլոր էթնիկ խմբերին՝ կորոնավիրուսային համավարակի դեմ յայտարարեց հաջողության հասնելու նպատակով՝ դրանով իսկ եւս մեկ հերոսական էջ գրելով Չինաստանի դաստիարակման մեջ: Գաղտնիք է, որ հենց Չինաստանի Կոմկուսի իր սկզբնականներին հավասարությունն է առաջընթացի, ինչն անվանվում է «Չինական հրաշխի»: 2020թ. հոկտեմբերին Չինաստանի Կոմկուսի 19-րդ գումարման Կենտկոմի հիմնադրող ղեկնումում հավանություն սրվեց 2021-2025թթ. 14-րդ հնգամյա յայտարարի եւ երկրի զարգացման հեռանկարային նպատակներին մինչև 2035թ., ինչը նպատակադրված ժողովուրդի բարգավաճում, ուժեղ, ժողովրդավարական, մշակութային զարգացման եւ ներդրման արդիական սոցիալիստական երկրի կառուցման համար:

### Աջակցություն մարդկության միասնական ճակատագրով հանրության կառուցմանը

Չինաստանի Կոմկուսը ֆաղափական կուսակցություն է, որը յայտարարում է ոչ միայն հանուն չինացի ժողովրդի բարեկեցության եւ երջանկության, այլեւ ձգտում է իրականացնել մի գլոբալ նախագիծ՝ միավորել ողջ մարդկության առաջընթացը առաջընթացի գործին: Չինաստանի Կոմկուսն առաջարկել է միասնական ճակատագրով հանրության հայեցակարգ եւ այն մտքով Չինաստանի Կոմկուսի Կանոնադրության մեջ, ինչպես նաեւ սկսել է աջակցել «Մեկ գոտի, մեկ ճանաչողարհի» շինարարությանը: Այսօր Չինաստանը չի «ներմուծում» արտասահմանյան մոդելներ եւ չի «արտահանում» չինական մոդելը, ՉԺԿ-ն չի դաժանացրել եւ չի դաժանացրել այլ ղեկնումներին, որոնցով նրանք «դաստիարակում են» իր մեթոդները: Չինաստանի Կոմկուսը դաստիարակում է արտասահմանյան ֆաղափական կառուցությունը եւ համադրակցությունը Չինաստանի ֆաղափական կառուցությանը: Միեւնույն ժամանակ, Չինաստանը կողմնակից է «կանաչ» էներգիայի զարգացման շաղկապությանը եւ առաջինն է առաջարկել «ածխաջրային չեզոքության» հայեցակարգը եւ այն իրականացնելու կոնկրետ ֆայլերն ու նպատակները: Չինաստանի Կոմկուսի հաջողությունները հսկայական նշանակություն ունեն ոչ

միայն չին ժողովրդի, այլեւ վճարեց նպատակություն ունեն ողջ մարդկության համար:  
 Ե՛վ Չինաստանը, ե՛ւ Հայաստանը հնագույն ֆաղափականություններ ունեցող երկրներ են: Երկու երկրներն ունեն համագործակցության երկար դաստիարակություն: Երկու երկրների միջեւ հարաբերություններին բնորոշ է առողջ եւ կայուն զարգացման դիմանկար: Հայաստանը առաջին երկրներից է, որն արձագանքել է «Մեկ գոտի, մեկ ճանաչողարհ» նախաձեռնությանը եւ ակտիվորեն մասնակցում է դրա իրականացմանը: Չինաստանը մշտապես սաստարում է Հայաստանին այն ճանաչողարհին, որը լիովին համադաստիարակում է վերջինիս ազգային շահերին:

Ավելի լավ կյանքի ձգտումը գլոբալ աշխարհի ժողովուրդների ընդհանուր ակնկալիքն է: Չինաստանը չի «ներմուծում» արտասահմանյան մոդելներ եւ չի «արտահանում» չինական մոդելը, ՉԺԿ-ն չի դաժանացրել եւ չի դաժանացրել այլ ղեկնումներին, որոնցով նրանք «դաստիարակում են» իր մեթոդները: Չինաստանի Կոմկուսը դաստիարակում է արտասահմանյան ֆաղափական կառուցությունը եւ համադրակցությունը Չինաստանի ֆաղափական կառուցությանը: Միեւնույն ժամանակ, Չինաստանը կողմնակից է «կանաչ» էներգիայի զարգացման շաղկապությանը եւ առաջինն է առաջարկել «ածխաջրային չեզոքության» հայեցակարգը եւ այն իրականացնելու կոնկրետ ֆայլերն ու նպատակները: Չինաստանի Կոմկուսի հաջողությունները հսկայական նշանակություն ունեն ոչ



**56 ազգ՝ մեկ ընտանիք**

կան աջակցություն եւ օգնություն է տրամադրում զարգացող երկրների՝ դրանց զարգացման նպատակով, եւ դրանով իսկ նպաստում է աղքատության կրճատմանը ողջ աշխարհում: Հենց Չինաստանն է ակտիվորեն աջակցում միջազգային հակահամաճարակաբանական ճակատին՝ ինունգաման գործում առկա թերությունները վերացնելու նպատակով: Միեւնույն ժամանակ, Չինաստանը կողմնակից է «կանաչ» էներգիայի զարգացման շաղկապությանը եւ առաջինն է առաջարկել «ածխաջրային չեզոքության» հայեցակարգը եւ այն իրականացնելու կոնկրետ ֆայլերն ու նպատակները: Չինաստանի Կոմկուսի հաջողությունները հսկայական նշանակություն ունեն ոչ

մասանը չի «ներմուծում» արտասահմանյան մոդելներ եւ չի «արտահանում» չինական մոդելը, ՉԺԿ-ն չի դաժանացրել եւ չի դաժանացրել այլ ղեկնումներին, որոնցով նրանք «դաստիարակում են» իր մեթոդները: Չինաստանի Կոմկուսը դաստիարակում է արտասահմանյան ֆաղափական կառուցությունը եւ համադրակցությունը Չինաստանի ֆաղափական կառուցությանը: Միեւնույն ժամանակ, Չինաստանը կողմնակից է «կանաչ» էներգիայի զարգացման շաղկապությանը եւ առաջինն է առաջարկել «ածխաջրային չեզոքության» հայեցակարգը եւ այն իրականացնելու կոնկրետ ֆայլերն ու նպատակները: Չինաստանի Կոմկուսի հաջողությունները հսկայական նշանակություն ունեն ոչ



**Միասնական ճակատագրով մարդկության հանրության կառուցումը**

ՄԵՐԱԿ ՅԱԿՈՒԲԵԱՆ

ՊԼԵՐՈՒՄ, ՈԱԿ «Չարթոն» քերթի խմբագիր

# Փաշինեանը չյադթեց. «Նախկինները» դարձուեցան

Աւարտեցան Հայաստանի Ազգային ժողովի արտաքին ընտրութիւնները: Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը յայտարարեց ընտրութեան նախնական արդիւնքները, ըստ որոնց՝ իշխող կուսակցութիւնը՝ «Զաղափափական դաշինք» ստացած է ձայներուն 53.92 %, Զնչարեանի «Հայաստան» դաշինքը՝ 21.04 %, Սերժ Սարգսեանի հովանաւորած «Պատիւ ունեն»-ը՝ 5.23 %: Այս երեքն են, որ կը յաւակնին մուտք գործել խորհրդարան: Մինչ անելի փոքր տոկոսներ ստացած մնացեալ մասնակիցները դուրս կը մնան նորընտիր խորհրդարանէն:

Ես կը հաւատամ, որ արդիւնքները անակնկալ էին, նոյնիսկ ընտրութիւնները կազմակերպող իշխանութեան համար, եւ իրենց իսկ ձեռք բերած արդիւնքը՝ իրենց լաւատեսութեան սահմաններէն շատ բարձր: Մինչդէռ նոյն արդիւնքները ուսանելի դառնալով ըլլան բոլորիս, մասնաւորապէս ընդդիմութեան համար:

Նախ եկե՛ք համաձայնիմք, որ Փաշինեանը չէ, որ անդայնուհետեւ յադթեց: Այլ՝ «նախկիններուն» կազմած անմիակամ դաշինքներն են որ դարձան դաշինքները, որ դարձան դաշինքները, որ չէին կրցած շօշափել ընտրող զանգուածներուն բազմաթիւ եւ փայլ մը ետեւ մնալով յառաջ մղել անելի չէզոք եւ անեղծ անցեալով ուժեր: Իշխանութեան

ի նպատակով փոփոխուեցան անդամները: Կեդրոնական յանձնաժողովը յայտարարեց ընտրութեան նախնական արդիւնքները, ըստ որոնց՝ իշխող կուսակցութիւնը՝ «Զաղափափական դաշինք» ստացած է ձայներուն 53.92 %, Զնչարեանի «Հայաստան» դաշինքը՝ 21.04 %, Սերժ Սարգսեանի հովանաւորած «Պատիւ ունեն»-ը՝ 5.23 %: Այս երեքն են, որ կը յաւակնին մուտք գործել խորհրդարան: Մինչ անելի փոքր տոկոսներ ստացած մնացեալ մասնակիցները դուրս կը մնան նորընտիր խորհրդարանէն:

Հայաստանի մասն երկիրներու ընտրական գործընթացը առնչուած է եւ սերտօրէն կապակցուած է անընդունալի հետ, որոնք զգացումներով է, որ կառաջնորդուին եւ ոչ անդայնուհետեւ անաւանդութեամբ: Հետեւաբար ակնկալելի էր, որ անընդունալի իր անմիջական վախերով եւ դառն կենսափորձով՝ ֆան ազգային կամ հայրենասիրական ոչ անդայնուհետեւ շօշափելի սկզբունքներով:

Իշխանութեան ի նպատակով փոփոխուեցան անդամները: Կեդրոնական յանձնաժողովը յայտարարեց ընտրութեան նախնական արդիւնքները, ըստ որոնց՝ իշխող կուսակցութիւնը՝ «Զաղափափական դաշինք» ստացած է ձայներուն 53.92 %, Զնչարեանի «Հայաստան» դաշինքը՝ 21.04 %, Սերժ Սարգսեանի հովանաւորած «Պատիւ ունեն»-ը՝ 5.23 %: Այս երեքն են, որ կը յաւակնին մուտք գործել խորհրդարան: Մինչ անելի փոքր տոկոսներ ստացած մնացեալ մասնակիցները դուրս կը մնան նորընտիր խորհրդարանէն:



չէ, որ Սիւնիի մէջ, որուն տարածքները կորսնցնելու վտանգին առջեւ կը գտնուին շատ քիչ քանակութեամբ, իշխանութեան իշխանութեանը կարելի չէր ձայներ ստանայ: Սիւնեցիները առաջնորդուեցան «նախկիններէն» զգացած իր անմիջական վախերով, որ եկաւ շօշափելու հայրենիքի հասկացողութեան հանդէպ իր վերացական տախտիկներով:

Մենք այս տարածքներէն կը գրեմք միտք՝ զանց առնելով սակայն չփաստուած կեղծիքի ազդակը, որ անուշտ կրնայ մտել իր ազդեցութիւնը ունեցած ըլլալ անբողջ արդիւնքին վրայ:

Պատահաբար մտել արդիւնքն էր Նոյեմբեր 9-ի ամօթալի անձնատուութեան յաջողորդ օրերուն

ընդդիմութեան կողմէ սխալ հաշուարկուած եւ momentom-ը ափսոսալի յայտարարութեան: Այս մասին օրին շատ գրած ենք խրատելով ընդդիմութեան դաժնակցական կողմին, որ մէկդի դնէ կուսակցական փրօկականի իր հին եւ դրոյնի համ տուող սեւտան կամ աշխատեալով, որովհետեւ կրնայ շատ քիչ ժամանակով համազգային ընդվզումի շարժումի մը, որ կրնար ծնիլ այդ օրերուն եւ սաղաթիլ իշխող առիթներու եւ դարձուած իշխանութիւնը: Ափսոսալի:

Այսօր վերոնշեալ կուսակցութիւնը զարմանալու շատ դաժնուած չունի: Որովհետեւ ինքը Փաշինեանէն վար չի մնար հաւաքականութիւն մը անբողջ ժամանակով իր փառաբանութեան մէջ: Վկայ՝ Սիւնիի վեր-

ջին հարիւրամեայ դասնութիւնը: Սփիւռք իր վերահսկողութեան տակ դառնալու կարճատեւ գործելաոճով եթէ ան մեծադիւս օգտուած էր մինչեւ օրս, այսօր՝ «կախարհութիւնը» շրջուեցաւ «կախարհին» վրայ եւ այլ տեղ՝ այսինքն Հայաստանի մէջ անընդունալի իրեն հակառակ կողմին օգնեց: Հետեւաբար դարձուեցան մասնուեցան այդ հին սակայն կարճատեւ ու աղաքայ չունեցող դրոյնին «նախկիններ»ը եւս...:

Հայաստանի մէջ միտք կարելի էր ժողովուրդին կողմէ ընկալելի եւ արժանօքի «ոչ հին. ոչ նոր»՝ երրորդ կամ առաջին ուժ մը ստեղծել՝ սաղաթիլու Փաշինեան երեւոյթը: Այս բանին կրնային օգնել ժողովական փորձառութիւն ունեցող «նախկինները», եթէ անձեռնադիւր գործելաոճ ունենային: Ընդհակառակը սակայն, անոնք փոխանակ աստիճանը նոր ուժերու ձգելով՝ իրագործելու համար համընդհանուր նպատակակէտք, իրենք իրենց ձեռքերը սոքսած անձամբ իջան մէջսան՝ յօդս ցնդեցնելով իշխանափոխութիւն յաջողեցնելու յոյսերը: Անոնք այդ փոքր սակայն ազնիւ ուժերը անբասանեցին որովհետեւ ձայներ փոխազնուող եւ ի վերջոյ Փաշինեանին սասարող կուսակցութիւններ: Իրականութեան մէջ սակայն իրենք էին, որ փոխազնուող եւ նստեցնուցին այդ ուժերը, որոնք ունէին հաւանականութիւնը փոփոխութեան յառաջացնելու: ➔ 7

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

## Տառադանների հաղթահարումը մեր կարողության սահմաններում է

Այն, ինչ կատարուած է մերօրայն Հայաստանում, տարօրինակից մինչեւ ցնցող կարելի է որակել: Խոսքն անուշտ առաջին հերթին ազգային ժողովի արտաքին ընտրություններին է վերաբերում, որի արդյունքներն ամրադրեցին հանրային որոշակի շօշափելու մասամբ սասանվող ստատուսներն ու հուսադրեցին այլոց ակնկալիքները: Այլ դաշինքներում ու դարձաբայում այսօրինակ վիճակները գրեթէ սովորական գործընթացներ են, որոնց հարկ է առնվազն վերլուծողի մտքով ու աչքերով նայել, այլ ոչ՝ արմատական կոչեր հնչեցնել: Չէ՞ որ բոլորս ենք ընդունում, որ Հայաստանը մեկն է եւ այն կիսելու խնդիր չունենք:

Իրավիճակի դարձ, այսպէս կոչված սիրողական մոտեցման համաձայն, խնդիրներն ստեղծվեցին ու հասունացան հաղթելու վճռականությամբ ոգեւորված կուսակցադաշինքի ստատուսով առավել թեկնածուների դաշինքով: Ըստ ոմանց ինչպէս միտք վերջում ճիշտ դուրս եկող ՀՀ առաջին նախագահը փորձեց մասամբ կանխել հիշյալ գործընթացը, որը փոխընթացում չստացավ: Թերեւս սովորական դաժնաբանով, ֆանգի բազմաթիւ են փաստերը, երբ երկիրը փոքր լինի թե մեծ, այնտեղ իշխանության գալով մարդկանց ծառայելու ցանկություն ունեցողների սահմանափակումը ողջունելի չէ. օրենքներն այս տարածքներում են կազմվում եւ ընդունվում:

Փորձենք դիտարկել երկիր մոլորակի գերիզուր ժողովուրդն ԱՄՆ-ի օրինակով: Այստեղ նախագահական ընտրություններին՝ դեմոկրատ ու հանրապետական երկու հիմնական թեկնածուներից բացի մասնակցում են նաեւ 2-3 տասնյակ այլ հավակնորդներ: Ասեմք 2016-ի Հ. Զիւնսոն-Դ. Թրամփի մրցակցությանը զուգահեռ իրենց դաշինքն էին ծավալել եւս 29 թեկնածուներ: Նրանցից 3-րդ տեղը զբաղեցրած ազատական Գարի Զոնսոնը վերջնական արդյունքում հավաքեց 4,5 մլն



ձայն, 4-րդը կանաչների ներկայացուցիչ Ջիլ Սթեյնն էր, 1,5 մլն ձայնով: Վերջին 22 տեղերը զբաղեցրածներից յուրաքանչյուրը ստացավ ընտրություններին մասնակցածների 0,01 տոկոսը, զավեցալի է մեկը՝ 300-400 ձայն: Անգամ այսօրինակ ծիծաղելի փաստը նրանցից ոմանց հետ չդառնեց ընտրվելու հերթական փորձն աւել 2020-ի ընտրություններում: Ասեմք, հանրահայտ ազգամովաբ սոցիալիստ Ալիսոն Զեյնեդին, որը 2016-ին հազիվ 12,5 հազար ձայն էր ստացել, մասամբ իսկ նւարելի ցուցանիշ չարձանագրեց 2020-ի ընթացքում. առավելագույնը, որ նրան հաջողվեց, որոշ նահանգներում 1500-2500 ձայն ստանալն էր, երբ Բայդենի ու Թրամփի փոխները միլիոններով էին հազվելու: Ամերիկացի ընտրողները համամասն դասակարգեցին են տեսնում մի շարք այլ դաշինքներում, որը երբեք տարօրինակ չի դիտարկվում, որովհետեւ իրողությունն արձանագրվում է մեր դաշինքներում: Կարելի է անգամ կասկածել մերոնց ցանկության համար, որը մի այլ առիթի թողնենք: Իսկ հիմա՝ ինչ:

Նիկոլ Փաշինյանն իր կիրակնօրյա կեղծաբանության ուղեւորում շեշտադրեց հանրային ու ազգային միասնության արժեքներով առաջնորդվելու խնդիրը, որն ինչ-որ առումներով հուսադրող էր կոչ ընտրադաշինքից հետո: Թե ինչպէս կրնա թանկանալ իրադարձությունները, ցույց կտան առաջինը: Ամեն դեպքում ցանկալի է, որ հուսադրող խոսքն հնչի Մայր Աթոռից: Այն, ուզենք թե ոչ՝ կխաղաղեցնի մարդկանց այնպիսիները, սթափության հուն կնքնի, ողջախոհության սերմեր կսփռի: Վստահ եմ, ինչ էլ ասվի, հայաստեւ հոգեւոր հանրություն ենք, դաժնաբան ունկնդիր լինելու եւ առաջնորդվելու: Առավել եւս, որ դա օրինակը սկսեց ընտրալ վարչադաշինքը: Մինչ կարադրեի մտահոգություններս այս մասը, եղավ Մայր Աթոռի հայտարարությունը, որին դարձաբան ենք ամենայն դաժնաբանաբանությամբ արձանագրեցին, առաջնահերթը՝ առաջարկվող հանրային համեմատության միջավայր ձեւավորել:

Բանջուրն իր տեղում, իր չափով ու նվազագույնից-առավելագույն գործողություններով մեք է առեւտրի մեր վիճակի հետ, որը գնահատելն իրոք բարդ, եթե բարդագույն չորակենք: Գուցէ իր օգնությունն առաջարկի դարձնելու կուսակցական, մի փոքր մոռացության տակ, գեներից եկող իմաստությունը, որը մեր միտքն ու արյունն է, գոյատեւելու մեր երաժշտիքը: Կանգնած ու ամուր մնալ, երբեք չհաւատնել գրեթէ անհեթեթ «երկիր ենք կերցնում» մտայնության հետ: Երկիր մոլորակի արեւելից-արեւմուտք լինի թե հյուսիսից-հարավ, այդ ո՞ր մասում է գեթ մեկ երկիր վերացել, որ ընտրություն հորջորջող խաղի արդյունքում մենք մեր ժողովուրդն ու ժողովուրդները կորցնենք: Չի լինի մասն բան, ֆանգի աշխատանքը հայ հողագործից օտարելու յուրօրինակ փորձերի դաշինքներում էլ մեր վաճառատեղանքները կարող են առատ լինել: Այնպէս որ, փոքր-ինչ աշխատելու ու շարժվելու դաժնաբանում հուսադրությունն անցյալում կմնա, անցնելիք ձանադարի էլ սահմանը կուրվագծվի, որը թերեւս հավերժ անսահմանություն կոչենք:

Նայենք մեր ընտրությունների առիթով կազմավորված կուսակցությունների անվանումներին: Ինչքան ոգեւորող ու գրավող են դրանք, հուսադրող ու հուսադրող, աղբիւ-արարելու մղող: Նաեւ արժանապատիւության զգացումով մոտենալով ոչինչ չստող ու չակնարկող կուսակցադաշինքն ու նրանց հոշակած ծրագրերին, ինչքան էլ դրանք բարի նպատակներ հետադրեն: Ամենահոգր ժամանակն ամեն ինչ իր տեղը կդնի: Անուշտ, մեր տարածքները փորձ ունի, որի հաղթահարումն էլ մեր ուժերի ու ունակության սահմաններում է:

Եվ ոչինչ ավելին, ֆանգի Ասված մեք հետ է:

ՆԱԻՐ 3ԱՆ

# Տանուն փլեի՝ դառնա՞լ Նիկոլ

**Ընդդիմությունը բիզ- կրիզի էր ստատուս. չեղավ: Հասկալից Ռոբերտ Զոչարյանի հանրահավաքներն ու հանդիպումները մարդաբան էին, էներգետիկ կար, ամբիոնի ու լսարանի միջոցի հոգեհուզական, բնական ու բանական կարգ կար:**

Չնայած լսարանից ամբիոնին ուղղված սիրո ու նվիրումի՝ «կողմի կանգնած եմ, սիրելի», կամ «մեռնեմ ոսիդ սակի հողին, Նիկոլ» խելակորույս վանկարկումներին ու ամբիոնից լսարանին ուղղված «ես սիրում եմ ձե՞զ, հոգա՞ր եմ ձեզ»-նով, ամեն ինչ կլինի այնպես, ինչպես դուր էի ուզում» ճղճղան «սիրո խոստովանություններին», Փաշինյանի հանրահավաքները բերնեբերան լցված էին ազդեցիկությամբ, ստառնալիֆներով ու հայիտյաններով:

Գիտակից հանրությունը վստահ էր, որ Փաշինյանի աջակիցները շատ են հասկալից մարդեր: Այնքան շատ, որ ամբիոնից, գերիների, զոհերի, անհետ կորածների մասին մի տասնախան կա. «էդ լիվ Քոչարյանի սարքերն են, Նիկոլը ոչ մի մեղք չունի, նախկինները խեղճ Նիկոլի գլխին են ջարդել ամեն ինչ, դատարանն էլ են նախկինները սարքել, 30 տարի առաջ են Արցախը հանձնել, բայց ստիպեցին, որ Նիկոլը ստորագրի»:

Հայաստանյան իրականության ու իշխանությունների գործունեության մասին մեծ մասամբ Հանրային հեռուստատեսության «Լուրերից» ու «Ազատություն» ռադիոկայանի հաղորդումներից կարծիք կազմող մարզաբնականները, դարձ է, որ նման հեռուստաբանություն կունենան: Զանգի որ տատարածից հետո փառաբանական իրադարձություններում կարող էին բեկումներ լինել, նիկոլական աղանդը ինքնուրույն աշխատանքներ էր սարքել հասկալից մարդերում: Աղանդը ֆեյսբուքային ու ընդդիմության հանրահավաքների միջոցով ամիսներ շարունակ մոնիթորինգի էր ենթարկել հանրային սրամարտությունները:

Ընդդիմության հանրահավաքները նոր գործիքակազմ, նոր մեթոդներ ու միջոցներ չընդգրկելու դատարանով հետզհետե մարտնչություն: Թեև Նիկոլի համար դարձ էր, որ ինչքան էլ այդ հան-

րահավաքները սարքավորվեցին, միևնույն է, Երևանն իրեն դեմ է ու դեմ է լինելու: Գաղտնիք է, որ մայրաքաղաքում ինստիտուցիոնալ, մտածող, վերլուծող, փաստերով ու աղաքցյուններով առաջնորդող հանրությունն ավելի մեծ տոկոս է կազմում, քան մարդերը: Բոլոր երկրների մայրաքաղաքների համար է սա օրինակաբանություն: Ուրեմն, մայրաքաղաքում նիկոլական սեկսայի մանիպուլյացիաներն ու ստերը, կեղծ օրակարգերը, բնականաբար, չէին անցնելու: Մինչ Նիկոլի ձեռնարկումը՝ էլիսան, մայրաքաղաքում նստած, սոցցանցային գրառումներով անօգուտ թայֆարում էր իշխանափոխության համար, այդ ընթացքում գյուղատեղերն ու սեղանական ինֆրակառուցված մյուս մարմինները սեղան հասցեական աշխատանք էին անում մարզաբնակ մեր հայրենակիցների, ավելի ճիշտ՝ ընտանիքների հետ:

Արևիկալի սուբերկուլյուզային դիստանսների նկուղում գոյված շղաների մասունքները, տղալիների մեջ լցված, ամիսներ շարունակ մեխում են գեյմի վրա: Մարզաբնակ մեր հայրենակիցներն արդեն գեյմ էին մեղավորին՝ «Քոչարյանն է սարքողաները մարմինները, որ Նիկոլի անունը ժողովրդի մոտ գրի»:

Քոչարյանը, ոչ թե Սերժ Սարգսյանը, Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը կամ մեկ այլ «նախկին», որովհետև նիկոլական սեկսան հենց Քոչարյանի՝ ձեռնարկ էր իշխանությունը վերցնելու վստահող ժողովրդի գործի: Լրագրողները սարքեր մարդերում հարցազրույցներ են արել, եւ բոլոր մարզաբնականները վերոնշյալ թասախանն են հնչեցրել, բոլորը միաբերան միայն Քոչարյանին են մասնամեղ մոլեռ «նախկինների» վերադարձի նյութականացված վստահ:

Այդչափ արագ ու անվերջ է աշխատում նիկոլական աղանդի փարոզամեղեման: Իսկ այդ ընթացքում դասական ընդդիմությունը դատարանով էր փարոզաբանվում ու իշխանությունների դեմ թայֆարի ավանդական մեթոդներ էր մշակում՝ ճնշողության զարգացման, երկիրը ճգնաժամից, փառաբանական անդամաբեր իրավիճակից հանելու ծրագրային դրոյթներ, Արցախի որոշ տատարների վերադարձի, Սյունիքից ու Գեղարքունիքից աղբյուրանցիներին վրձ-



դելու ելքեր, որոնք, դարձվեց, ՀՀ մի փանի հարյուր հազար փառաբան էին էլ հեռավորում: Նրանք թատերադրի, գերիների, Արցախը կորցնելու մասին տեղեկացված են այնքան, որքան հաղորդում է Հանրային հեռուստաընկերությունը, այնքան, որքան ուզում են տեղեկացված լինել: Իսկ հնդկական ու հայկական սերիալներում, «Կիսաբաց լուսամուտներ» հաղորդաբանում դրանց մասին առհասարակ չի խոսվում:

Ընտրությունները դարձեցին, որ կես միլիոնից ավելի մարդ մեր երկրում աչք է փակում Հայաստանի խորհրդակցած հեղինակության, բազմակի սահմանների, թուրք-աղբյուրանական վերահաս վստահների, Հայաստանը թուրքացնելու, Արցախն անբողջությամբ կորցնելու, Մեղրիից միջանցք սրամարտելու, Տավուշի, Արարատի, Գեղարքունիքի, Սյունիքի մարզերում Աղբյուրանի անկախություն հանձնելու, ճնշողական մոտալուս կոլապսի, աղաքային փառաբանության, գերիների, անհետ կորածների խնդիրների վրա: Աչք են փակում, որովհետև նրանց այս հարցերը չեն էլ հուզում, նրանց առօրյայում այս մտածողություններն իրական բացակայում են, նրանց համար դեռևս նախափոփոխային ու նախադատարանական Հայաստանն է, որտեղ Նիկոլը դատարան «բարեփոխումներ» համար դատարանների դռներն էր փակում, ԱԺ ամբիոնից հոխորտում էր, թե «նախկինների» թալանածը լուծա առ լուծա հետ է բերելու եւ այլն, եւ այլն:

Դժվար չէ դատարանները, թե Գարեգին Նժդեհի նման նվիրյալը, ազգի համար անհնարին անելով, արհի ինչ մեծ ցավով է խոսել այդ նույն ազգի սակամի մասին: Իսկ ազգի

ընտրությունների արդյունքը:

Ըստ այդ արդյունքի՝ դարձ դարձավ, որ Ռոբերտ Զոչարյանի դեկլարացիոն «Հայաստան» դաշինքն է Փաշինյանի դեկլարացիոն «Քաղաքացիական դաշինք» մրցակիցը, ինչը ընտրադաշինքի ժամանակ ենթադրելի էր, բայց ոչ վերջնականապես հստակ: Ակնհայտ է, որ ընդդիմության համար այս արդյունքը շոկային էր: Ըստ էության, բացի Փաշինյանից, ընդդիմադիր փառաբանական ուժերից եւ ոչ մեկը չօգտագործեց ամբիոնի իշխանությունը: Բոլորն էլ փարոզաբանվեցին հին, դասական մեթոդներով՝ փաստեր, աղաքցյուններ, ծրագրեր: Իսկ Փաշինյանը, բացի «նախկիններից» մոտեցումը, մուրճ ճոճելուց ու հաշվեհարդարի կոչերից, որտեղ ծրագիր չի ներկայացրել, անգամ չի խոսել սահմանային խնդիրներից, գերիների վերադարձից: Ելույթների ժամանակ ոչ մի կառուցողական, ծրագրային ելք չի ներկայացրել՝ ինչպես է դեկլարելու երկիրը: Սա հասկանում էր ինստիտուցիոնալ հասկանում ու սարակուսած նայում նրանց, որոնց վրա առաջինն են անդրադարձնալու Փաշինյանի վաս կառավարման հետեւանները, բայց որոնք, էլժողովային մեջ, ֆեյսբուքում ու Մեսիայի սեղ էին ընդունում անծրագիր, անհեռանկար, ռեսուրսազուրկ, գաղափարազուրկ, փառաբանական իմիջը կորցրած Փաշինյանին:

Փաշինյանը 3 տարի ասում է՝ ես ձեզանից մեկն եմ, դուր է այս երկրի վարչապետը. ակամա ջահաճ խոսքեր, էլժողովային ծնող կոչեր, ոչ ավելին, բայց այսպես անուն էր մոտեցնում մի սովորական զանգվածին: Ընդամենը 3000 դրամ թոշակի բարձրացում, ասֆալտադրույթի ճանապարհի ու վերջ:

Այս ձեռնարկով ու տեխնոլոգիայով, այսինքն՝ նիկոլականի, ոչ մի ընդդիմադիր գործիչ չխոսեց ընտրազանգվածի հետ: ԶԷՐ կարող կարող էր, չէր ուզում. թերեւ: Որովհետև տեսակի, էության, մտածելակերպի, ԴԵԹ-ի, հոգեկերպովի սարքերության հարցեր կան:

Շարքերի ընթացքում հանրությանը կրթել հնարավոր չէր, ինչպես հնարավոր չէր փառաբանական կեցվածքը, ոճն ու կեղծ վերափոխելն ու հանուն փլեի՝ դառնալ Նիկոլ:

⇒6 Խօսքն մեկ դարձ օրինակով. Ըստ Հայաստանի ընտրական օրենսդրության, փարոզության ֆինանսաւորման նախընտրական իմունադրամ մը գոյություն ունի, որուն մեջ սահմանափակ ժամկետին ընտրության մասնակից կողմերը Կեդրոնական դրամատան մօտ թայֆար կը դնեն նախընտրական իրենց փարոզութեան համար օգտագործելի գումար մը: Ըստ Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի տեղալներուն, իշխանութիւնը՝ «Քաղաքացիական դաշինք» կուսակցութիւնը, իր փարոզաբանին համար տատարած է շուրջ 880 հազար ԱՄՆ տոկոսի համազօր հայկական դրամ: Սերժ Սարգսեանի հովանաւորած «Պատիւ ունիմ» դաշինքը՝ շուրջ 535 հազար տոկոս: Քոչարեանի «Հայաստան» դաշինքը իր ընտրական փարոզութեան համար տատարած է շուրջ 473 հազար տոկոս: Այս

## Փաշինեանը չյաղթեց. «Նախկինները» դատարանեցան

գումարները անուշտ տեսնելներն ու բացայայտածներն են: Ընտրութեան արդիւնքով «Քաղաքացիական դաշինք» կուսակցութիւնը ստացաւ շուրջ 687 հազար ձայն, «Պատիւ ունիմ» դաշինքը՝ շուրջ 67 հազար ձայն, իսկ «Հայաստան» դաշինքը՝ շուրջ 268 հազար ձայն: Անդին՝ փոքր են նորաստեղծ, սակայն ազգային վեհ գաղափարախօսութեամբ եւ իր անդամներով անեղծ կուսակցութիւն մը, ինչպիսին է «Չարթօն ազգային-փրկարանական կուսակցութիւնը», իր ընտրութեան համար կրցած էր տատարել միայն շուրջ 5 հազար տոկոս եւ ստացած մօտ 5000 ձայն: Թուրքախօսները դուն ըրէ, սիրելի ընթերցող: Աւելի փչ գումարի փոխարէն յարաբերաբար ավելի շատ թիւով իր մասին տեղեկացուած հանրութիւն կան

փարոզաբանի արդիւնք: Ուրեմն տեսալ այդ փոքր կուսակցութիւնը կամ նմանօրինակ կուսակցութիւնները, եթէ ֆինանսական, հետեւաբար կազմակերպական անելի հնարաւորութիւններ ունենային, անելի լաւ արդիւնքներու չէին հասնու...: Եղածը եղած է այսօր եւ ունիմ ինչ որ ունիմ: Կը մնայ, որ իշխանութիւնը անելի լաւ հասկնայ, թէ ընտրադաշինքը ատարած է եւ իմ դարձեալ իշխանութեան գլուխն է: Փորձէ սրբագրել իր նախկին սխալները: Գետեաբար ըլլայ անելի յաղթողի վեհ հոգեբանութեամբ եւ հանդուրժող ու բոլորը լըռութեամբ եւ անկեղծօրէն ընկալող: Ընդդիմութեան կը մնայ, վերջին 30 տարիներուն ամենափրական ընդդիմութիւնը ունեցող նոր խորհրդարանին մեջ աշխատել այնպէս, որ փառաբանիք եւ

լիիրաւ կերողով օգտագործած խորհրդարանէն ներս ընդդիմութեան բեմը եւ հասնելիութիւնը: Ամօթը կը մնայ սկզբունքով 52 տոկոս կազմող ընտրելու իրաւունք ունեցող այն լուր զանգուածի ձակարկ, որ նախընտրեց ընտրութեան օրը անտարբէր մնալ ու չկատարել իր փառաբանական դատարանութիւնը: Ամօթ նաեւ սփիւռքի «հեռակայ հայրենասիրութեամբ» տոգորուած կազմակերպութիւններուն եւ կարողութիւնը ունեցող անհասներուն, որոնք իրենց ուժերն ու առաջնահերթութիւնները հայրենի չտեղափոխեցին ու այնպէս ալ չստատարեցին այլ ընտրանքային ուժի մը ստեղծման՝ հայրենիքը դուրս բերելու համար իր ներկայ իրավիճակէն: Մինչեւ նոր... արտաքին:







ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱՆ

Անչափստան

Ով ասես՝ չխոսեց ժողովրդի մասին: Ու դրանք ամենեւին էլ սիրո խոստովանություններ չէին, ինչը ամոթալի բան է համարվում մի երկրում, որտեղ չհայրենասիրության համար ֆարկոծում են: Խոսեցին եւ նրանք, որոնք միջազգային հարաբերություններ են սովորում, բայց չզհետն էրանը մեր հյուսիսայինը, թե՛ հարավային հարեւանն է, խոսեցին եւ նրանք, որոնք ռազմական փորձագետ են կոչվում, բայց լուրջապես չեն սովորում հեռուստացույցով, այն էլ՝ իսրայել-դադախի-նյանը, խոսեցին եւ նրանք, որոնք դոյակներ են կառուցել՝ ազնիվ աշխատավարձով անուշտ, եւ նրանք, որոնք նույն միջոցներով բացառապես նույն դոյակներից են ուզում կառուցել: Խոսեցին եւ նրանք, որոնք հայրենիքի մասին մի ֆանի հարյուր գիրք վաճառել են կարողացել, բայց երբեք չեն տեսել, թե ինչպես են աղոթում այդ գրքերի հերոսները՝ սարեւում, անգրագետ, անվախ եւ ֆրսմա: Չխոսեցին, անդամակցեցին: Չանդամակցեցին, հայիոյեցին: Իրար չէ, ժողովրդին:

Ու ես այդպես էլ չհասկացա՝ այս ժողովուրդը վերջին 3 տարիներում է ծնվել, միանգամից չափահաս դարձել ու ընտրության գնացել եւ ընտրել: Այս նույն ժողովուրդը չէ՛ արդյոք, որ աղոթում է արդեն 30 տարի ու գնում է ընտրության եւ ընտրում է օրվա իշխանությունը: Այս նույն ժողովուրդը չէ՛ արդյոք, որ մեր դասարանից էր ու հայ-ով սկսվող բոլոր առարկաներից երկուս էր ստանում, ֆանի որ լավ գործի համար մաքեմասիկա իմանալ էր ղեկավար, որ կարողանա փողով լավ հաշվել: Այս նույն ժողովուրդը չէ՛ր, որ ամեն կիրակի գնում էր ու շաբաթը կարգապահ էր կենդանի մեղեքները թողնում սալու, այդքան շատ են մեղքերը եւ կամ սոսկ ձեւ է եկեղեցի գնալը, բայց անընդունելի է Հայ եկեղեցու դաստիարակչությունը դրոջից հանելը: Այս նույն ժողովուրդը չէ՛ արդյոք, որ Չարբախում կանգնած ծխում-թում է իր բախտից՝ անցվելով Լուսից իրեն խրատ սվողին, որն էլ, ի դեպ, սեղի Լիթլ Արմենիա թաղամասի արձարաններից մեկում մեխսիկացի Ալեխանյանի ձեռքերով դաստիարակված մոխրոտ է խմում՝ հայրենասիրական ճառը գրելով ու հրեցակների ֆաղափից է աջ ու ձախ հայիոյում, ֆանի որ իրեն ոչ մեկը չի կարող բռնել՝ ո՛չ աջից, ո՛չ ձախից: Այս նույն ժողովուրդը չէ՛ր, որ ղեկավար է՝ Միացում կոռուպ, ղեկավար է՝ Լեւոն, հեռացիր, ղեկավար է՝ Ռոբերտ, նախագահ, ղեկավար է՝ Ռոբերտ մարտապետ, ղեկավար է՝ Սերժի կոնստի, ղեկավար է՝ Նիկոլայ ղավազան կանվանի, Յիսուս կոչելուց հետո, ղեկավար է՝ դաստիարակ կոչում, ղեկավար է՝ կոնստի...

Լավ, ի՞նչ են ուզում ժողովրդից: Ի՞նչ են սվել, որ ինչ ուզեն: Գուցե լավ կրթություն, դե այսինքն վերջին 3 չէ, 30 տարի ընթացում հայ ժողովրդի երեսասարդ զավակները ստացել են բարձրագույն ու բարձրակարգ կրթություն, դարձել են իրենց գործի հրաշալի մասնագետներ, անմիջապես անցել են աշխատանքի ու աշխատել են՝ ի բարոյություն հայրենիքի, օրինակ ԱՅՅԱ-ներ են ստեղծել, հաշվի առնելով, որ թեմամբն ուղե ողջ է: Բա այդպես լինում է, երբ դու ոչինչ չես սալիս, կամ բավարար չես սալիս ու դառնում ես, այն էլ՝ ժողովրդից, որ ինքը ֆեզ աս: Ինքը ֆեզ իր կյանքն է սվել ու իր որդուն է սվել՝ այս դաստիարակում, անցած դաստիարակում, առաջին դաստիարակում, Սարգսյանում, Տոնոս գետի ափին, Ջիրափի դաշտում, Հայկի բանակում: Է՛լ ինչ աս... Ինքը Սովետում է աղոթել, հետ երկրաւարժ է տեսել, հետ դաստիարակ, հետ ցնցումներ, հեղափոխություն, անլույս, սոված օրեր, ու չի գոյնել:

Այնպես որ չափազանցում եմ: Միայն իմանալ է, արդեն մի ֆանի հազարամյակ: Եւ երկրվելով, թե սիրում եմ հայրենիքը, եւ վստահեցնելով, թե ճանաչում եմ նրա մարդկանց, եւ ասելով նրա թեմամբներին եւ նրա թեմամբներին թվարկելիս, եւ ձեռ ուժերին վստահ լինելով, եւ թեմամբներին կամ մրցակիցներին թեմամբնախաժողով, եւ հաղթանակները հիշելիս, եւ դաստիարակներին իբր ազդված-խրատված, եւ լացելուց առիթներ հորհրդելով, կամ անձառությունից կոչ եկած, եւ դարձնել արծիվների ձայնաբեր կոչելով, կամ բղավոցն առյուծի մոռչում, եւ դեռություն կոչվելիս, եւ «մենք արժանի չենք դեռություն» դարավոր հառաչանքով, եւ ժողովրդի ցավը սանելիս, եւ նրան «ժեխ» կոչելիս, եւ ուսելիս, եւ խմելիս:

Կողմը նոր սահմանագծումից հետո, այժմ միայն մի ընդհանուր եզրակացություն կարելի է հայտնել, այն է, որ զիջող եղել է մեծ մասամբ Չանգեզուրը: ...Հիմնական թերությունն այդ աշխատանքի այն էր, որ հողահանձնաժողովը սահմանն անցկացնելիս ի նկատի չէր առնում ոչ երկու կողմի հողերի ֆանակը, թե այս կամ այն գյուղը ինչքան հող ունի, ինչ կադեր ունի հարեւան երջանների կենտրոնների հետ, սնտեսադեպ վաճառելի շատ ղեկի ո՛ր երջանին է ձգում եւ այլն:

...Սահմանն անցկացնելիս մի ուրիշ արգել էլ կար: Զրույթիսանի գյուղերի մասին ձգարիս տեղեկություն չկար, հայտնի չէր ո՛չ նրանց բնակչության թիվը, եւ ո՛չ էլ հողերի ֆանակը: Բացի այդ, սահմանն անցկացնելիս հիմն չընդունվեց երկու կողմի գյուղերի հողերի նորման, արդյունքը եղավ այն, որ Չանգեզուրին անցնող գյուղերը մնացին հողի նվազ նորմայով:



Մի ուրիշ հանգամանք: Սահմանին կից թուրքական գյուղերն ունեն գյուղակներ՝ կազմված 5-8 սնից: Այդ գյուղակները խանգարում էին սահմանագծման աշխատանքին: Ցանկանալով միանալ Զրույթիսանին, այդ գյուղակները ղախաբեկում էին սահմանագծի գյուղից որոշ հեռավորության վրա դնել, այդ դեպքում վիճելի հողերի մեծ մասն անցնում էր նրանց կողմը» (Ֆ, 123, ց. 1, գ. 1321, թ. 6 - 7):

Բայց կրկին վերադառնալով Հայաստանի 1927 թ. ֆառեզին, ըստ որի ՀԽՍՀ ներկայիս Կարմիրի երջանի Արծվաճեն (Բաբեճեն) գյուղը ոչ թե կղզիացած է, այլ թերակղզու մասն միացած է նրան: Այն Հայաստանին է միացած նաեւ Անդրկենգեզուրի նախագահության 1929 թ. փետրվարի 18-ի Անդրկովկասյան Յանտարեցությունների սահմանային փոփոխությունների վերաբերող որոշմամբ: Ըստ այդ փաստաթղթի առաջին կետի՝ Ղազախի եւ Դիլիջանի (որի մեջ էին մտնում ներկայիս Իջեւանի, Նոյեմբերյանի, Շամաղիի եւ Կարմիրի երջանները) զավառների միջեւ սահմանները «ձգարկում» են հետեւյալ կերպ՝ Շինիխ-Այրում կոչվող ողջ սարածի (11 հազար 659 դեկտար) հանձնվում է Ղազախին: Այս փոփոխությունից հետո հայկական Արծվաճեն (Բաբեճեն) գյուղը կրկին է Հայաստանից: Կրկին ծագում է ճակատագրական հարցը՝ ինչպե՞ս անել, որ «եւ գայլերը կուտ լինեն, եւ ոչխարները ողջ»: Եվ զանգում է հերթական «փոխադրումներ» ուղին: Որոշվում է «հաշվի առնելով այն, որ հայկական Բաբեճեն գյուղը նրան հակացված հողերի հետ միասին հանդիսանում է Հայկական ԽՍՀ-ի բաղկացուցիչ մասը եւ վերոհիշյալ սահմանափոխումների հետեւանով կանցնի Ադր. ԽՍՀ Ղազախի զավառի սարածի, վերջինիս անցնող Շինիխ-Այրումի երջանի հարավային մասից Բաբեճեն գյուղին հակացնել հողի օտեր (ամառային արոսավայրեր), որը սարածիներն կկադեր այդ գյուղը Հայկական ԽՍՀ Դիլիջանի զավառին»: Թե երբ զավառը Արծվաճենը Հայաստանին կադող սարածի, ինձ անհայտ է. համեմայնդեմ 1934 թ. ֆառեզներում այն դեռեւս միացած էր Հայաստանին, իսկ Խորհրդային մեծ հանրագիտարանի առաջին հատր-

ում (Մոսկվա, 1949) հրատարակված Ադրբեյջանական ԽՍՀ եւ Երրորդ հատրում (1950) գեռեղված Հայկական ԽՍՀ ֆառեզների վրա այն արդեն կղզիացած է: Ուրեմն հանրագիտարանն այս նոր բզկությունը տեղի է ունեցել 1934-49 թթ. ընթացքում:

Այդ թվերին Հայաստանի ֆառեզների հայտնվել են նաեւ երեք խոռոչներ: Ամեն անգամ սարակուսանով են նայում Հայաստանի ֆառեզի այն օղակված սարածիներին, որոնք զանգվելով Հայկական ԽՍՀ-ում, սահմանագծված են եւ սկսվելով նվազ, որ դասկանում են Ադր. ԽՍՀ-ին: Դրանցից մեկը Արարաշի երջանում է եւ ենթարկվում է Նախիջեւանի ԻԽՍՀ-ին, երկրորդը՝ Իջեւանի երջանում, երրորդը՝ Իջեւանի եւ Նոյեմբերյանի երջանների սահմանագիծին: Որքան էլ ձգնենք, միեւնույն է, չենք կարող բացահայտել այն սկզբունքը, որով առաջընդունվել են այս նոր վերաճեւան հեղինակները: Եթե նույնիսկ մտածենք, որ ելակետը եղել է բնակիչների ազգային դասկանելությունը, ադա Ադր. ԽՍՀ եւ Նախիջեւանի ԻԽՍՀ-ն սահմանաճեւան գոտու բազմաթիվ հայկական հազարայն գյուղերը նման մոտեցման դեպքում ղեկավարվելով միանային Հայաստանին: Այնպես որ, սալիցյան բռնասիրական ֆաղափականությունը շարունակ սղիսակ բծեր է թողել Հայաստանի ֆառեզի վրա:

Թե ինչ ֆաղափական ծագրեր են հետադնդել Հայաստանը բզկսողները, այժմ դյուրին է գուշակել: Այն առավել որոշակիացավ հանրագիտարանի բլոկադայի օրերին, երբ Իջեւանի երջանում զանգվում, բայց չզհետն ինչու Ադրբեյջանին ենթարկվող Բարխուդարյու կայարանը իր տերերի անբարոյական ֆաղափականությանը հավասարիմ փակել էր Հայաստանին ուղարկվող բեռների ճանադարից:

Լրագրային հողվածի սահմաններում, հասկանալի է, անհնար է անդրադառնալ Հայաստանից զավթված բոլոր հողակտրներին: Վերջում նեւն մի կարեւոր հանգամանք էա: Եթե 1927 թ. հանրագիտարանի սարածի եղել է 30 հազար 247,6 ֆառ. կմ, ադա այժմ այն 29 հազար 742,5 ֆառ. կմ է: Բնական չէ՛ ենթարդել, որ այդ 505.1 ֆառ. կմ կորուսը ղեկ է փոսրել հենց հանրագիտարանի սահմանների հիշյալ վերաճեւանների մեջ: Համեմատության համար նեւն, որ ՀԽՍՀ Մասիսի երջանը ընդամենը 169 ֆառ. կմ է, Նախիջեւանի երջանը՝ 303, Էջմիածնից՝ 377, Սեւանից՝ 389 ֆառ. կմ: Անեւն նաեւ, որ Ադրբեյջանական ԽՍՀ-ն 1926 թ. եղել է 85.363 ֆառ. կմ, 1949-ին՝ 85.700 ֆառ. կմ, իսկ 1970-ին 86.600 ֆառ. կմ (Խորհրդային մեծ հանրագիտարան, հ.1):

Նույն տեղում (էջ 247) նվազ է նաեւ, որ Կասպից ծովի մակարդակի անկման շնորհիվ Ադրբեյջանական ԽՍՀ-ն մեծացել է 3.5 հազար ֆառ. կմ-ով: Փորձենք թվաբանական դարձ գործողությամբ գլուխ հանել թվերի այս խառնաճիտից: Անօգուտ է: Կրկին հարց է ծագում, իսկ ի՞նչ եղավ ՀԽՍՀ 505.1 ֆառ. կմ, եթե հայտնի է, որ Հայաստանը ծովափնյա երկիր չէ եւ ծովի մակարդակի բարձրացման հետեւանով 505.1 ֆառ. կմ սարածի չէր կարող ջրասակ լինել: Մի բան դարձ է, որ օրը ցերեկով Հայկական ԽՍՀ-ն խորհրդավոր կերպով փոսրացել է, իսկ Ադրբեյջանական ԽՍՀ-ն՝ մեծացել:

Ահա այսպիսի գլուխկոտրուկների առջեւ ես կանգնում, երբ մեր ընդդիմախոսների «սարածիային դախաճեւանի», «սարածիային փոփոխությունների» եւ «սահմանների վերաճեւանների» մասին անվերջ շարակրատներին դրված բաղդասում ես Հայաստանի սարբեր սարիների ֆառեզները:

«Խորհրդային Հայաստան» օրաթերթ, 1989 թ. հոկտեմբերի 18, թիվ 224, էջ 3

Անդրկենգեզուրի մի Չանգեզուրի եւ Զրույթիսանի զավառների վիճելի հարցերի լուծման հանձնախմբին ուղղված մեկ ուրիշ փաստաթղթից իմանում ենք, որ Գորիսի սակավ անտառներին աջ սնկողներն իրենց ղախաճեւանը «հիմնափոխում» են նրանով, որ անտառն իրենց ղեկ է որդես... շինանյութ, այն դեպքում, երբ «հենց Զրույթիսանում կան մի ֆանի սանձալի հազար դեկտարի հրաշալի անտառային զանգվածներ, որոնք լիովին կբավարարեն ոչ միայն Զրույթիսանին, այլեւ Ադրբեյջանի բոլոր զավառներին» (Ֆ, 112, ց. 1, գ. 62, թ. 129-130):

Այնպիսի վիճակ էր ստեղծվել, որ նույնիսկ զանազան երկրաչափները կարող էին իրենց կամոք սնորհել հայոց հողը: 1929 թ. օգոստոսին Հայկենգեզուրի մեծ գոտիայնը հողաճողովի տեղակալ Վ. Մամիկոնյանն ու հողվարչության ղեկավար տեղակալ Խ. Ավդալբեկյանը հայտնում են, որ «Անդրկենգեզուրի հողահանձնաժողովի երկրաչափ Զերսկին... Արագոյան գյուղից կտրել եւ Նախիջեւանի հանրագիտարանի սահմաններին է կցել Արագոյանում հաստատված զաղափականների փաստացի օգտագործման սակ զանգված հողերից 12 հեկտար սարածություն:

...Երկրաչափ Զերսկու սահմանագծումից հետո հողային միանգամայն անսանելի դրություն ստեղծվեց Արագոյանում հաստատված չափազանց սակավահող նոր բնակչության համար:

...Խնդրում ենք Անդրկենգեզուրի միջոցով Արագոյանի երջանում վերականգնել սալ այն սահմանը, որ տեղում ընդունված է եղել ընկ. ընկ. Հ. Սուպանովի եւ Ա. Երզնկյանի կողմից» (Ֆ, 112, ց. 2, գ. 199, թ. 17):

Այս ամենն արվում էր ոչ միայն մեր հարեւանների՝ հափեցակելու բնագրական ղախաճից, այլեւ ֆաղափական ու ռազմավարական հեռահար նդասակներով: Այլադեպ ինչո՞վ բացատրել, որ Ադրբեյջանը ցանկանում էր սնորհել նաեւ Գորիս Ղափան ճանադարից, որը նրա հետ ոչ մի կադ չունեւ: Նույն փաստաթղթից դարձվում է նաեւ, որ «Ղուբաթլուի եւ մյուս երջանների բնակչությունը անցյալ տարի որոշել էր միանալ Չանգեզուրի զավառին, որի մասին էլ հեռագրեր էին հղվել Ադրբեյջանի Կենտրոն եւ Ադրբեյջանի Կենտրոն» (Ֆ, 112, ց. 1, գ. 62, թ. 129-130):

Բայց վերաճեւանները սրանով ոչ թե ավարտվում, այլ միայն նոր էին սկսվում: 1924 թ. հուլիսի 11-ին Ա. Երզնկյանի եւ Ս. Բաղիրովի միջեւ կայացած համաձայնությամբ որոշվում է վերջնականադեպ «ձգարել» Հայաստանի սահմանները եւ ստեղծվում է Չանգեզուրի եւ Զրույթիսանի սահմանները որոշող հանձնաճողով՝ Անդրկենգեզուրի լիագոր Յու. Կոչեկովի, Ադրբեյջանի Կենտրոնի ներկայացուցիչ, ոչ անհայտ Ասադ Կարաեւի եւ Հայաստանի հողաճողկոմի ներկայացուցիչ Ակսել Բակունցի մասնակցությամբ:

Հանձնաճողովը 1925-ին երջում է սահմանային գոտում եւ հողային վեճերի մասին հավաքում բողոքագրեր ու փաստաթղթեր: Այնուհետեւ, 1926 թ. սեպտեմբերի 11-ից վերսկսում է աշխատանքը: Ակսել Բակունցը, որը մինչեւ հոկտեմբերի 10-ը մասնակցել է սահմանագծմանը, հողվարչությանն ուղղված զեկուցագրում թվարկում է այն գյուղերն ու վայրերը, որոնք անցել են Ադրբեյջանին: Զեկուցագրին ինքնին մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում, բայց բավարարվեւ միայն մի ֆանի հասկածով. «Առայժմ ձեռքի սակ չունենալով թվական տեղեկություններ եղած վիճելի սարածության մասին, ինչպես եւ այն մասին, թե այս վիճելի տեղերից ֆանի դեկտարին է անցել այս կամ այն

Ամեն ժողովրդավար երկիրներում մեծ ընտրությունները անխուսափելիորեն կը յառաջացնեն հակամարտություններ, եւ երբեմն ալ՝ սուր ելոյթներ: Յունիս 20ի մայիսէին Հայաստանի մէջ եւս մնան մթնոլորտ մը հասկնալի եւ ընդունելի յիշի ըլլար, եթէ երկիրը բնականոն դայւմաններու սակ գտնուէր: Սակայն, արտակարգ եւ անսովոր իրավիճակի մը մէջ կը գտնուի երկիրը, եւ համադասասխանաբար կողմերը դարձաւ են նկատի ունենալ այդ իրողութիւնը, երբ կը մասնակցին ընտրադաշտի: Սակայն Հայաստանի մէջ կարծիք թէ կը բացակայի այդ գիտակցութիւնը եւ կողմերը բարձրադասակ կը ծանուցանեն, որ ընտրութեան մէջ յաղթանակ սանելով յիշի ջախջախեմ հակառակորդը: Այսօր անգիտակցութիւն՝ անհասկացալի է, երկիր մը՝ որ կը գլորի

դեռ կը յոխորայ «ասֆալտին փոշի» իր հակառակորդները, մինչ անոր արտաքին տեսքը մախազահներ Փոփոքի եւ Ալիեի դիմաց, խեղճացած ողբերգութիւն մը կը մասնէ:

Ընտրադաշտի ամբողջ արածին անսկզբունքայնութիւնը եւ անոնց ղեկավարներուն: Խորհային ոչ մէկ դաւանանք ու գաղափարաբանութիւն կը յայտնաբերեն մարտնչողները, այլ միայն դիմացինը ընկճելու եւ հաշտեցնելու կարգալու ստանդարտի: Չարմանալին այն է, որ զանգուածն ալ, կամ անոր մէկ կարեւոր հասնածը, կը սնանի այդ դոգմախօսութիւններով, երբ անդին ունի երկրի հողային ամբողջակայնութիւնը կորսնցնելու վտանգը, իր սնտեսական բարօրութիւնը եւ իր զաւակներուն աղաճան: Այսօր ճակատագրապէս ժ-

բաւարար չէ՞ որ աղանդները արդէն դաստիարակ են Հայաստանեայց եկեղեցին որ Նիկոլ Փաշինեան մուրճը առած կը ստանայ հարուածել «հոգեւոր էլիսա» մ. որքան խոհեմութիւն է այդ փառաբանութիւնը:

Երբ եկեղեցին մնան ստանդարտի կ'ենթարկուի՝ հոգեւոր հաստատութեան մօտ չգտնուող անձերն ու զանգուածներն անգամ կ'անդադրանան այդ դարձաւոր հաստատութեան ուղղութեամբ վստահութիւն եւ կը սկսին դաժանաբար հանդիսանալ անոր:

Պէտք չէ զարմանալ նաեւ, որ եկեղեցոյ իշխաններ եւս հրադարակ ելած են դաժանութիւնը իրենց հաստատութիւնը որ մնան ստանդարտի սակ կը գտնուի:

Մայր Աթոռը վերջերս փոփոխութիւններ կատարած է

# Նորա Իփեքյան-Ազատյանի անվան դասարան՝ Երեւանի Վահան Թեմայանի անվան դպրոցում



## Հայաստանի ընտրությունները եւ «հոգեւոր էլիսա»-ն

անդունդէն վար: Հայաստանը վստահութեամբ մնալ մըն է, որ կողմերը փոխանակ մալը փրկելու կը փորձեն իրարմէ խլել մալունը ղեկը, մինչ մալուն ուղղութիւնը կը ընթանայ դեմի ծովուն յասակը:

Հայերս, երբ դաստիարակները կը սերտեն, կամ աւելի եւս կը գրեն, մեր անկումները կը վերադարձնեն ամբողջութեամբ մեր անողորմ հարեաններուն կամ թեմայաններուն, փչն անգամ ընդունելով մեր դաստիարակներուն մեր անկումներուն մէջ: Արտաքին ազդակներն ու թեմայանները բնականօրէն իրենց դերը ունին մեր դաստիարակներուն մէջ, սակայն յաճախ, երբ մենք միասնական ըլլանք, արտաքին ազդակները չեն կրնար այդքան ներգործուն դառնալ:

Մեր մահասակներէն շատերուն դիակները թաղման կը ստատեն, հազարաւոր վիրաւորներու վերքերը դեռ բուժման կը կարօտին, եւ այս բոլորին մէջ ի՞նչ անխոհեմութիւն՝ ընտրադաշտեր սարքելու եւ երկիրը աւելի եւս սկարացնելու:

Երբ կրեցինք ահաւոր դաստիարակները եւ մեզիք ջարդուեցաւ մեր հայրենիքին՝ միակ խոհական ընթացքը յիշի ըլլար մեր մնացած ոյժերը համարելով նուիրուիլ երկրի վերականգնումին եւ դաստիարակութեան բնագոյնը արթնցնելու:

Սակայն կը տեսնենք, որ անխոհեմութիւնը համատարած է. մեր դաստիարակները բաւարար չեն եղած մեր ազգին եւ անոր ղեկավարներուն միտքին մէջ իմաստութիւն ներարկելու եւ կամ միմեզի իսկ իմաստաբանութեան բնագոյնը արթնցնելու:

Այս արտաքինութեամբ աշխարհի ստանդարտից իրականութիւններէն՝ կը դրսեւորուի ընտրադաշտի բոլոր ճակատներուն վրայ:

Նիկոլ Փաշինեանի իշխանութիւնը, որ դաստիարակներու ստանդարտի դաստիարակներու առաջնորդեց երկիրը, բնաւ չի ցուցաբերեր խոնարհութիւնը դաստիարակներուն, այլ ընդհակառակը,

դրվուող մը դժուար թէ կարենայ արդիւ աշխարհի այս զարհուրելի վտանգներուն մէջ:

Նիկոլ Փաշինեան մուրճը ձեռքին, կը օրօք գաւառէ գաւառ, ստանդարտը ակադեմական «էլիսա»-ին, իրաւաբաններու եւ մանաւանդ «հոգեւոր էլիսա»-ին: Ասկա նորութիւն մը չէ Հայաստանի վերջին տարիներուն համար: «Թաւաշայ յեղափոխութիւնը» եկաւ եւ իր հետ բերաւ ստանդարտի մեր աւանդական ընտանեկան արժէքներուն, մեր ազգայնականութեան եւ մանաւանդ՝ սակաւին խախտումին մէջ գտնուող մեր հոգեւոր կրօնական կեանքին: Լայն բացաւ դուռները աղանդաւորներու դիմաց, որդեգրուեցին անոնք զան եւ խախտեցին մեր ազգի հաւատքին հիմքերը. մանաւանդ փառապաշտութեան եկեղեցական հաստատութեան դէմ, զանազան անհիմն ամբաստանութիւններով: Կը բաւէր տեսնել թէ ինչուստանի եւ Վրաստանի մէջ ի՞նչ դեր կը կատարէ եկեղեցին՝ ժողովուրդի ազգային ինքնութիւնը վերահաստատելու գործին մէջ: Միւս կողմէ, այդ երկու երկիրներու կառավարութիւնները շատ լաւ կը գիտակցին եկեղեցոյ դերը՝ իրենց փառաբանական օրակարգերը արժեւորելու եւ իրենց իշխանութիւնը ամրապնդելու գործին մէջ:

Հայաստանի դաստիարակները եկեղեցին կրնար եւ կրնայ կատարել վերեւ նշուած ազգային-փառաբանական դերերը եւ աւելին ըլլալով՝ զայն արածել աշխարհաճաւ սփիւռքին վրայ: Հայաստանեայց եկեղեցին, իր դաստիարակներով հանդերձ, այն միակ ծաւալուն հաստատութիւնն է, որ կը շարունակէ ունենալ համազգային տարողութիւն եւ դեր:

Սկզբունքով՝ հայրենիքը եկեղեցոյ միջոցաւ դէմ է կարողանայ թէ կանգնի աշխարհի արածին հայ ժողովուրդի ջանքերով կրօնական հաստատութեանց - Երուսաղէմ, Վենետիկ, Վիեննա, Զնդկասան եւ այլն: Այդ մարզին մէջ սանտիմոնտեան դերի դակասը հօջը առաջնորդած է նաեւ անտերութեան:

դաստիարակները համար իր դիրքերը: Մայր Աթոռի հանգամանքէն բխող ուղեգիրը միտք յիշի ըլլար ողջայտնութեան եւ համեմատութեան ջանքով: Հարց է թէ որքանով կարողանայ օրօք սակի դիրքաւորում մը՝ վարչապետի հրաժարման դաստիարակները: Այստեղ համեմատութեան յորդոր մը աւելի հեռուն յիշի հասցնել եկեղեցական իշխանութեան խօսքը:

Այդ վերադաստիարակները արձանագրելով հանդերձ եկեղեցական իշխանութեան հաշտութիւն, կրօնէն արձանագրել թէ մեր մամուլը, որ տարբեր դիրքի վրայ կը գտնուի՝ չէ վարանած իր կոչը ուղղելու վարչապետին որ հրաժարի իր դաստիարակներէն, քանի ան բացայայտէն ցուցաբերած է անաստիարակները այդ դաստիարակները: Աւելին, ան ազգային աղէտի առաջնորդած է հայրենիքը եւ թէ շարունակէ իր դերին մէջ մնալ՝ ի վիճակի չէ ընծայել աւելին, քան ինչ որ տեսնուած է ան հայրենիքին:

Ամերիկայի մէջ մախազահ Թրամի աւելի քան 70 միլիոն ձայն ստացաւ վերջին ընտրութեանց ընթացքին: Հարցախոյզներէն դարձուեցաւ, որ Թրամիին փութարկողներուն մեծամասնութիւնը համալսարանական կրթութիւն չունեցող փառաբաններն են:

Նման դաստիարակները մըն ալ կը դարձուի Հայաստանի մէջ: Փաշինեանին փութարկողներուն մեծամասնութիւնը կը գտնուին մայրաքաղաքէն դուրս, գիւղական օրօքներուն մէջ: Հեռու մեզմէ փառաբաններու փութին ուրակները. Հայաստանի բոլոր փառաբաններու փութին հաւասար ոյժ եւ իրաւունք ունի. սակայն կը դարձուի, որ Փաշինեանի մուրճի փառաբանութիւնը աւելի արձանագրող կը գտնուի օրօքներուն մէջ, աւելի քան մայրաքաղաքին: Ի զուր չէ որ հոգեւորականներէն մէկը, ակնարկելով Փաշինեանի մուրճին, թելադրած է «երկաթեայ յեղափոխութիւնը» գործածել թեմայաններէն դէմ եւ ոչ թէ հայ եկեղեցոյ եւ հայ ժողովուրդին դէմ:

Ինքնագրական ՌԱԿ «Պայքար» շաբաթաթերթի



Երեւանի Վահան Թեմայանի անվան դպրոցում, մասնակցութեամբ իր անուանու՝ Երվանդ Ազատյանի, որդու՝ Ժիրայր Բաբայանի, ընտանիքի բարեկամուհի Մարիմա Արաքյանի, դպրոցի սնտեստիկ Ծովնար Մարտանյանի եւ դպրոցի ուսուցչական կոլեկտիվի տեղի ունեցած մկարչուհի եւ ուսուցչուհի Նորա Իփե-

քյան-Ազատյանի անվան Հայոց Լեզվի դասարանի դաստիարակները:



մանու՝ Երվանդ Ազատյանի գաղափարն էր Հայաստանում գործող Վահան Թեմայանի անվան դպրոցներին մեկուն հանգուցալ կնոջ՝ Նորա-

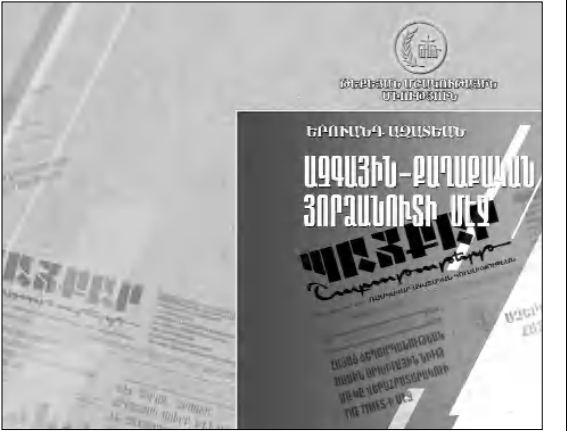
յի անունով դասարան անվանակոչել.՝ Նորան շատ երկարատեւ հայ դպրոցը, ամեն առիթով զգուցանում էր՝ խոսեցե՛ք, օգտագործե՛ք հայոց լեզուն, խոսելով զարգացրե՛ք, հարստացրե՛ք այն...

Տիկին Նորան ստեղծագործող, զգացմունքային անձնավորութիւն էր, Մայր Հայրենիքն էր նրա ոգեւորչման աղբյուրը, դասարանի դաստիարակութեամբ նրա իսկ վրձնած գեղանկարներն առանձնակի հուզականութիւն ու ներկայութիւն են արտահոյն կրթական այդ միջավայրում:

## Շնորհանդես

Կազմակերպութեամբ՝ Հայաստանի Թեմայան մշակութային միութեան Նվիրված՝ Երվանդ Ազատյանի «Ազգային-փառաբանական յորձանուխն մէջ» ժողովածուին

Տեղի կունենա 2021 թ. հունիսի 6-ին, երեքշաբթի օրը, ժամը 16:00-ին, Թեմայան կենտրոնի (Խանջյան 50) մեծ դահլիճում: Ավարտին՝ հյուրասիրութիւն:



Մուտքն ազատ է:

ՀԱԿՈՒ ԱՍԱՏՐՅԱԼ

ՕՐԵՐ Եվրոպական ամառի խմբագիր Պրահա

Խորհրդարանական ընտրությունների մասին խոսելիս ամեն հայ ունի իր ճշմարտությունը: Կարող եմ հետքնարական մեկնաբանություններն ու զարմանում, թե ինչպես են բոլոր բոլորին մեղադրում այս կամ այն ընտրության մեջ: Մեկը նույնիսկ գրել էր, որ եթե ֆեյսբուքը հնարավորություն ընձեռեք, ապա ընկերության հայտ կսար բոլոր այն մարդկանց, ովքեր կողմ են փեյսբուքը իր նախընտրած թեկնածուին, եւ հակառակը՝ կզնջեք նրա մրցակիցներին, որոնք դեռուս իր ընկերության սիրույթում են: Սա լիովին բնութագրում է հայ ժողովրդի ներկա հոգեբանական վիճակը: Ինչո՞ւ է այսպես:

Պատճառները մի փունջ են: Նախ նորանկախ Հայաստանում եւ անցած երեսուցյակ տարիներին երբեք գաղափարական դժգոհություն չէր սարվել եւ առավել եւս նման ընտրություն չի կատարվել: Մտադրեց ընթացել է անձերի եւ խմբավորումների դժգոհություն, ավելին՝ ֆեյսբուքում: Հիմնականում հաղթանակը աղափարվել են դեմագոգիան, դոկտրինային եւ ընտրակեղծիքները, եւ իհարկե, վարչական ռեսուրսները, որոնցից զերծ չմնացին նաեւ վերջին ընտրությունները: Տարբերությունը միայն չափերի մեջ է: Ու երբ դարձված կողմը զարմանում է, թե ինչպես հաղթեց դաժանագոյն դարձրություն կրած եւ մի ողջ ժողովրդի հուսախաբության մասնածախ փողովակալ ուժը, ապա դեմ է հիշել, թե ինչ ժառանգություն է թողնվել այս ժողովրդին եւ ինչ դասեր են ստացել նախորդներից ներկաները: Հասարակության աղիւս խավը, որը, ցավով, գերակշռում է եւ ամենեւին գրել-կարդալու հետ առնչություն չունի, ընտրում է ոչ թե ծրագրային դրույթներով ու իրական արդյունքով, այլ աշխարհում ու ակնհայտում: Նրա համար ավելի ազդեցիկ գործոններ են դեկլարացիան սեփական անելը, անընդհանուր անդամաստիան սիրո մասին խոստովանություններն ու նախկիններին դասափետելու մասին սին հայտարարությունները, ֆան իրական ուժն ու ծրագիրը, որն իսկապես կարող է աղափարվել բարեկեցություն եւ զարգացում:

Հաջորդը ժողովրդի անարբերությունն է: Հասարակության մի սվար զանգված այնպիսի հոգեբանական աղիւսներ է ունեցել դաժանագոյն հետ, որ իր կյանքում իշխանափոխությունը կամ նոր ընտրության մասնակցությունը դարձել է երրորդական գործոն: Ու որքան էլ իշխող ուժը գործա, թե «Աղազա կա», իրականությունը ցույց սվեց, որ այդ աղազային հավաստում է Հայաստանի բնակչության ընդամենը 26 տոկոսը, այսինքն՝ 14-ը: 54 տոկոս ձայն ՁՊ-ն ստացել է ընդամենը ընտրությունների մասնակիցների ընդհանուր թվից: Մեծամասնության համար այդ աղազան մեծուշտ է ու անորոշ: Ավելին, միայն վերջին վեց ամիսներին արդեն իսկ Հայաստանից հեռացել է մոտ 80 հազար մարդ: Եվ ամենաահավորը՝ հենց այդ անարբերությունն է եւ Հայաստանից գաղթելով փեյսբուքում, որ հնարավորություն է սալիս երկրի կառավարումը սաղալած, սարածներ հանձնած եւ հուսահատության ու արագադրի նոր ալիքի դուռը բացած իշխանություններին նորից մնալ ջրի երեսին: Մի առիթով արդեն գրել են, նորից են ուզում կրկնել, որ այս ընտրությունների ամենամեծ սխալն այն էր, որ չարգելվեց անցած երեսուցյակ տարիներին իշխանության դեկլին կանգնած փողովակալ ուժերի մասնակցությունը արտադրել ընտրություններին: Պետք է հիմնով սարով արգելվեք թե ներկա փողովակալ ուժի, եւ թե նախկինում երբեք կառավարական կոալիցիա կազմած որեւէ ուժի մասնակցությունը ընտրություններին: Իհարկե, Հայաստանի փողովակալ դաժան ներկա դարձաները

# Պարսվեցին բոլորը, հաղթեց՝ անարբերությունը. Ի՞նչ անել հայրենիքում եւ նրանից դուրս



ում դա ուսողիայի դեմ մի բան է, բայց գոնե մնացած 20 կուսակցությունները կկարողանային վերջապես գաղափարական դաժաններ կազմել եւ գնալ ընտրությունների: Ի վերջո, կարելի էր ստեղծել արհեստավարժ կառավարողների կուսակցություն եւ հանրությանը բացատրել իրենց առավելությունը:

Թեեւ սա էլ ավելի դժվար խնդիր է, ֆանի որ վերջին ընտրությունները ցույց սվեցին, որ Հայաստանում երրորդ՝ չվարկաբեկված բեռնի գոյացումը ավելի բարդ գործ է: Նույնիսկ այսօր կոչված «ազգային ուժեր» չկարողացան թոթափել անձնական ամբիջիաներն ու ներկայացալ մեկ դաժանումով: Փոխարենը սկսեցին արդարցումներ փնտրել ու մեղադրանքներ շարժել մեկը մյուսին: Իսկ սա աղազուցում է մի բան, որ ազգային անվանակ հանդես եկող շատ ուժեր ամենեւին ազգային չեն, ինչը նույնպես ողբերգություն է:

Ավելին, գաղափարախոսական կամ ծրագրային դժգոհությունը մի կողմից էր հետին թղան՝ առաջ մղելով անցյալի հետ կառաված թեքացումները, սխալներն ու անձնական վիրավորանքները: Ներկաներից շատերը մոռացության են սալիս մի փաստ, որ մի ֆանի սարի առաջ իրենք դեռուս նախկինների հաճախորդներն էին, եւ սիրով կատարում էին վերջիններիս բոլոր հրահանգները: Արդյունքում, այս դարձաներում ավելի շատ հոխորտացողները ստացան ավելի մեծ աջակցություն, ֆան երկրի աղազային մասին իրական մտածություն հայտնող ուժերը:

## Ի վիճակի՞ է Նիկոլ Փաշինյանը ղեկավարել նոր կառավարությունը

Այսօր Հայաստանում գոյություն չունի հասարակական միասնություն: Ու ֆանի դեռ մնա միասնություն չկա, չդեմք է ակնկալվել, թե Հայաստանի նորընտիր իշխանությունը ի վիճակի է որեւէ բան փոխել: Նիկոլ Փաշինյանն իր միապետան իշխանության երեք տարիներին ամեն ինչ արեց, որդեգրեց նման միասնություն չլինի: 2018-ին ժողովրդի մեծամասնության փեյս ստացած փողովակալ ուժը հասարակության անմիջապես կիսեց հների ու նորերի, ներկաների ու նախկինների, սեւերի ու սղիսակների: Անցած երեք տարում մեծ շտապով խղճով կարգալին փողովակալություն, թիմային աշխատանքի իտառ բացակայություն, խելացի կարբերի վանում եւ անձեռահաս ու կիսագրագետ կարիերիստների առաջխաղացում: Հիմա, առավել եւս դժվար թե արտախորհրդարանական ուժերի հետ իմիսացիա-հանդիմունքները փրկեն այդ իրավիճակը, ֆանգի ինչպես ցույց են սալիս հետքնարական իմնասիրահարված ելույթները, լուրջ հետեություններ չեն արվել: Նիկոլ Փաշինյանը կարծում է, որ եթե ինքը ընտրվել է, ապա առն-

վազն Նաղդեմուն է, եւ կարող է մեծամասքար որոշումներ կայացնել առանց լուրջ մասնագետների կամ փորձառու դիվանագետների հետ խորհրդակցության, Սփյուռքի ու Հայաստանի փորձառու անհասների հետ մեքերի փոխանակության: Նա չի ընկալում, որ այդ ուժով թիմի բացակայությունն ու ռոդեական անհավասարակշռված որոշումների ընդունումն էր, որ բերեց այս ողբերգական իրավիճակին:

Համազգային արհեստավարժ կառավարություն կլինի միայն այն դեմքում, երբ նրա անդամները լինեն ոչ թե Գյումրիից երեսուն ֆայլոդները, կամ կուսակցական կիսագրագետ կարիերիստները, այլ տարբեր ժամանակներում աշխատած փորձառու ու հայրենասեր, դրագմաշիկ ու գրագետ մարդիկ: Նրանք կարող են լինել հակառակ բեռններից, բայց կարելի էր լծվեն երկիրը կործանումից փրկելու գործին: Հայրենասեր են գում, ֆանի որ առանց դրա չեն կարող ազնիվ ծառայել իր երկրին ու ժողովրդին: Ավելին ասեմ, կառավարությունը դեմք է գլխավորի ոչ թե Նիկոլ Փաշինյանը, այլ իր թիմակից որեւէ հավասարակշռված եւ փորձառու անհաս: Ինքը կարող է լինել Ազգային ժողովի նախագահ, ֆանի որ անցած երեք տարիները ցույց սվեցին, որ Նիկոլ Փաշինյանը զուրկ է կառավարման հմտություններից եւ երկրի համար ձակասագրական դաժանին հավասարակշռությունը դաժանելու ունակությունից: Նա այդպես էլ ընդդիմադիր գործից չկարողացավ աճել եւ դառնալ կառավարության ղեկավար, մնաց «ֆեյսբուքի վարչապետ»: Բայց իհարկե, սա անիրական առաջարկ է, ֆանի որ Փաշինյանի ամբիջիաներն այնքան մեծ են, որ նա նման ֆայլի չի կարող գնալ: Հետեաքար, հույս ունենալ, որ առաջիկա տարիներին լուրջ փոփոխություններ կլինեն, այնքան էլ իրատեսական չեն համարում:

Եթե կառավարության ղեկավարը դաժանագոյն օրերին կառավարման օտերաշիվ շտաք չկարողացավ ստեղծել, չհավաքեց մի սեմյակում հին ու նոր փորձառու բոլոր ուժերին, որդեգրեց համաքեղ երկիրը դուրս բերեն օրհասական իրավիճակից, ապա դժվար է դասկարացնել, թե այս ընտրություններից հետո ինչ նոր ձախավերություններ կարող է թույլ տալ: Իսկ դաժանագոյն դարձրության մի շտաք գլոբալ դաժանների թվում է նաեւ հմուտ կառավարման իտառ բացակայությունը: Եվ ամենակարեւորը՝ մեքերի ու զղջման բացակայությունը: Ամեն մի գոհի համար դաժանախոսու է ոչ միայն ողջ ռազմական հրամանատարությունը, այլեւ նախեառաջ գերագույն գլխավոր հրամանատարը: Եռաբլուրում գոհված զինվորների շիրմների մոտ բեմադրված եւ դերասանական բարձր տաղանդով ցուցադրված «հարգանքի» արարողություններից զատ մինչ օրս ոչ մի անկեղծ խոսք չի լսվել: Փոխարենը աս-

վել է, որ հանուն Հայաստանի անկախության մեք եղբայրները կարող են մի ֆանի ամիս էլ սղասեն Բաքվի բանեքում: Մինչդեռ հարգանքը այն կլինեք, որ այսօր Հայաստանի տարածքում աղբեքանցիներ չլինեք եւ հայ տղաները Բաքվում չսանջվեք:

Ի վերջո, Հայաստանի վարչապետը չի կարող լինել մի մարդ, որը մի կողմից խոսում է հանդուրժողականությունից ու համերաժեքությունից, իսկ մյուս կողմից՝ իրեն չընդունող փողովակների անհարեկում է որդեգրուք, մուրճով ու սաֆալիսն փեքելով: Սա երկրի դեկլարացիա վալել գործելառ չէ:

Չի կարելի անընդհանուր Ասվածաճնչից մեքեքումներ անել, բայց երեք տարի շարունակ հարձակումներ ու ցեխարձակումներ կազմակեքեքել Հայ Առաքելական եկեղեցու ու նրա հոգեւորականության դեմ: Կարելի է դասկարացնել, թե մեք երկրի հիմնական խնդիրը մնացել է եկեղեցին: Այն, որ դաժանագոյն ամենաթեք օրերին եկեղեցին կարողացավ կանգնել դեքության ու ժողովրդի կողմին, աշխարհասղիյուք մեք համայնեքում կատարել մարդասիրական ու բարեւիրական հսկայաճալար աշխատանք, ի վերջո հայ հոգեւորականը մինչեւ վերջ կանգնեք իր սքեքալարեքի, իր զինվորի կողմին, կռվեք նրա հետ միասին: Այստեղից հետո շարունակել աղանդավորական կեքցվածքը Հայ առաքելական եկեղեցու նկատմամք, մեքմ ասած՝ ոչ միայն ազնիվ չէ, այլեւ թեքամական հակահայ ֆայլ է: Մեք թեքամիները շատ լալ գիսակցում են, որ հայկական Սփյուռքն ու Հայ առաքելական եկեղեցին մեք ժողովրդի միասնությունը եւ հոգրությունը դաժանող հիմնական կառույցներն են, եւ սրանց նկատմամք անվստահություն եւ վարկաբեկող տեսակեքներ սեքմանելով՝ նրանք նախեառաջ թուլացում են Հայաստան երկիրը, հայ ազգին, որդեգրեք երկրի նեքսից գրավումը ավելի դյուրին լինի կիսագրագետ եւ «կոսմոպոլիս» ներկայացող իշխող ուժի ներկայացուցիչների կողմից: Ինչ վերաքեքում է առանձին եկեղեցականների տեսակեքներին, ապա, ինչպես յուրաքանչյուր Հայաստանի փողովակ, նրանք էլ կարող են ունենալ իրենց կարծիքը, որը կարող է հանընկեք մեքմասնության կամ փոքրամասնության կարծիքին, եւ ոչ ոք չի կարող ասել նրանց, թե ինչու են այդպես մեքածում: Զննադատելուց առաջ նախ դեքք է մեքածեք, թե դու ինչ ես արել Հայ եկեղեցու, հայության հոգեւորի հոգրացման համար, այդժամ միայն կարող ես դաժանաքել:

Սփյուռքի նկատմամք նույնպես դեքտուրվեք արհամարհական վերաքեքումով նախ Սփյուռքի նախարարության փալանով եւ անհասկանալի կառույցի ստեղծումով, իսկ դաժանագոյն ժամանակ՝ Սփյուռքի ֆիզիկական եւ ֆինանսական մասնակցությանը շտաքալից աղիսակ հասցնելով՝ «Հայաստան» հիմնադրամի գումարներից ոչ թափանցիկ շախտեք անելով: Սա էլ խարխուլեք Սփյուռքի վստահությունը ներկա կառավարության նկատմամք:

Կոռուպցիայի եւ նախկինների դեքմ դաժան տանող ուժը նախ ինքը դեքք է թափանցիկ աշխատեք եւ չփորձեք հսկայական չափերի հասնող դաժանալձարներով անհավասար դաժաններ ստեղծել հասարակության տարբեր եքեքերի միջեք: Դա ոչնչով չի տարբերվում նախկինների թալանից: Նրանք անում էին անօրինական ձանադարիով, ներկաներն անում են օրինական ձանադարիով: Տարբերությունը ո՞րն է:



⇒ 11 -Պարոն Պողոսյան, եթե ձիւս են հասկացել, դուրս այն կարծիքն եմ հայտնել, թէ ԿԸՀ հնարավոր է վերահաստատել անի կամ անվավեր ճանաչի ընտրությունները:

-ԿԸՀ-ն, ըստ սահմանադրության, ղեկավարում անկախ մարմին է, ինքն է կազմակերպում Հայաստանում անցկացվող ԱԺ եւ սեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունները: Բացի նրանից, որ ԿԸՀ-ը կազմակերպում է ԱԺ ընտրությունները, հանրավեցումներ, նրա կարևոր մյուս գործառնությունն է նաև վերահսկողություն իրականացնել դրանց օրինակաչանության նկատմամբ: Այդ առումով ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ որոշում կայացնողը հենց ԿԸՀ-ն է: Շատերն ասում են՝ Սահմանադրական դատարանն ի՞նչ կանի, բայց մինչև ՍԴ հասնելը, ԿԸՀ-ը ղեկավարում է որոշ, թե արդյոք այս ընտրությունները իրավաչափ, սահմանադրաչափ համադասախափ են անցել, թե՛ սեղի են ունեցել խախտումներ եւ ըստ այդմ գնահատելով իրավիճակը, ԱԺ-ի ընտրությունների արդյունքներն ամփոփելիս ԿԸՀ ունի լայն լիազորություններ, որ սահմանված են ընտրական օրենսգրքի 95-րդ հոդվածով: ԿԸՀ-ն 5 անդամ էր սեակի որոշում կարող է կայացնել ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ: «Արմենյուզի» եթերում հարցազրույցում ասել են՝ ԿԸՀ-ն, կախված վերահաստատել արդյունքից, իրավասու է գնահատել խախտումների ֆանակը եւ ծավալը, ընդ որում՝ ֆանակը դարձադիւր չէ, որ լինի մաթեմատիկորեն այնպես, որ այդ դարձադիւր հնարավորություն ունենա ճանաչել ընտրությունները: Կարող է որակական չափանիշներ հասցնել առնի՝ խախտումների բնույթը, դրանց զանգվածային լինելը, նույն խախտման կրկնությունը: ԿԸՀ ունի լայն հայեցողություն՝ գնահատելու իրավիճակը եւ որոշում կայացնելու: Ըստ օրենսգրքի, որոշումներից մեկը կարող է լինել ԱԺ-ի ընտրություններն անվավեր ճանաչելու եւ վերավեցարկություն նշանակելու մասին: Սա՝ մախուր իրավաբանորեն:

Քաղաքական սեսանկյունից, անկեղծ՝ չեն սեսնում հնարավորություն, որ այսօրվա Հայաստանի ֆաղաքական իրավիճակում ԿԸՀ -ը այլ որոշում կայացնի, ֆան այս ընտրությունների արդյունքը հաստատելը: Ես խոսել եմ ընդամենը նրա մասին, որ եթե ԿԸՀ-ը իսկապես հեսեսում է ընտրությունների իրավաչափությանը եւ կասարում է իր սահմանադրական դարձակաչությունները, նա ունի այդ հնարավորությունը՝ հունիսի 25-ին ավաքսվող վերահաստատելից հես: Մոտ 70 ընտրաեսեղամասերում վերահաստատել է իրականացվել, դրանց արդյունքների հաստատմամբ հունիսի 27-ին ԿԸՀ ղեկավար է վերջնական որոշում կայացնի: Այդ որոշումները կարող են 95 հոդվածով սահմանված որոշումներից որեւէ մեկը լինել: Կարող է անվավեր ճանաչել, ընտրությունների վերավեցարկություն նշանակել եւ ողջ երկրի սարածիվ, կարող է առանձին սեղամասերում վերավեցարկություն նշանակել, կարող է դարձադիւր ընդունել որոշում, որ ԱԺ-ն ընտրվել է եւ մանդատները բաչիսելով՝ ընտրությունները վավեր ճանաչել: Երկրորդ փուլի մասին որոշում չի կարող կայացնել, ֆանի որ արդյունքներն այնպիսին են, որ դրա հնարավորությունը բացառվում է, որ ֆան էլ փոփոխություններ լինեն, թվաբանորեն ձայների վերահաստատելի արդյունքներ: Վերավեցարկության արդյունքների վերաբերյալ դարձակաչական սեղակաչություններ, ըստ էության ազդարարում է բավականին էական խախտումների մասին: Ընդ որում՝ դրանք եղել են, ըստ ԿԸՀ-ի ոչ միայն ի վնաս «Հայաստան» դաչինի, այլ նաեւ՝ ԶԴ-ի:

Կենտրոնանալով «Հայաստան» դաչինի վրա: Ինչպե՞ս կարող է դասաիել, որ դարձադիւր սխալ են հասցնել եւ առաջին հերթին հենց «Հայաստան» դաչինի օգսին սված ձայները: Եթե Վանաձորի մի սեղամասում կարծես նա սասնում է 100 ձայն, ինչպե՞ս է դասաիում, որ գրանցում են 10: Ինչպե՞ս է դասաիում, որ այնուամենայնիվ հիմա վերահաստատելի արդյունքում սիտված ընդունում են, որ 65 սեղամասում 744 ձայն դասակար է հասցնել «Հայաստան» դաչինի համար: Եթե մենք էֆսրադողաչափա անենք՝ որ նույն դասակերը եղել է ողջ հանրադեսությունում, մոտավորադես 2000 ընտրաեսեղամասի հասցարկով, կսացվի, որ 20 հասցարից ավել ձայն «Հայաստան» դաչինը չի սացել: Ընտրողները փասացի ձայն են սվել, բայց չի սացել: 20 հասցարը միայն էֆսրադողաչափաի արդյունք է, կարող է մնացած սեղամասերում այդպիսի խախտումներ չեն եղել, բայց կարող է եղել են եւ՝ նույնիսկ՝ ավելի աս:

Համենայնդես միայն այս թվերը ցույց են սալիս, որ մենք լուրջ խնդիր ունենք այս ԱԺ ընտրությունների լեգիսիմության հես

Վարդան Պողոսյան. «Այսօրվա իւխող ուժին աս անծանախործություն է սղասվում սղազա դաղալանեսում»



կաղված: Ամբողջական սեղակաչություն չունեն, որեւէ ձեսով ներգրավված չեն եղել որեւէ դաչինի, կուսակցության ընտրական գործընթացներում, որեւէ ինֆորմացիա չունեն նրանցից, թե ինչ բնույթի են եղել, բայց ենթադրում են, որ համենայնդես «Հայաստան» դաչինը լրջորեն իննարկում է բոլոր խախտումները եւ ֆանի որ իրենք արդեն իսկ հայտարարել են, որ դասաստվում են դիմել ՍԴ, աղա ենթադրում են, որ իրենք առավել մեծ ենթադրելի բազա կներկայացնեն, թե իրականում ինչպե՞ս են սեղի ունեցել 2021 թվականի հունիսի 20-ի արսահերթ ընտրությունները: Եւ արդյոք այն գնահատականները, որ սվել են միջազգային կառույցները՝ աս ոգետրված, ազաս եւ այլն, համադասախափանում են իրականությանը: Իմ սուբյեկտիվ կարծիքով ակնեսել է, որ դրանք ժողովրդավարական ընտրություն չեն կարող դիսարկվել:

Էլ՝ հասցի առնենք, որ ցավոք սրի, մեր ժողովուրդը՝ ՀՀ ֆաղաքացիները իրենց մեծամասնությամբ անտարբերություն են ցուցաբերել: Մոտ 51 տկոսը չի մասնակցել ընտրություններին: Իհարկե 51 տկոսի մեջ կան բազմաթիվ մարդիկ, որ ֆիզիկադես Հայաստանում չեն գսնվում, բայց նրանք, որ Հայաստանում են... Ակնհայտ է, որ այդքան աս մարդ չի բացակայում ՀՀ-ից, ասը 2,5 միլիոնից 1 միլիոն 250 հազարն ամեն դարձադիւր չի բացակայում երկրից, այդ մարդկանց դիրբորոշումը դարձադիւր չեն կարողանում հասկանալ:

- Ձեր, նաեւ այլ մասնագեսների լուսաբանմամբ, ԶԴ ԱԺ-ում երկու երրորդ չի կարող աղաիովել, սահմանադրական մեծամասնություն չի կարող ունենալ, եւ դա դաղամաղորված է 1 որոչիչ ձայն չունենալով:

-Հասցի առնենք, որ մեկ ձայնը վերաբերում է միայն ԱԺ այն որոշումներին, որոնց համար անհրաժես է երկու երրորդ

է, որ այդ թղթում առկա կեսերը իրական կյանք են սասնալու աս ասոսով, Նիկոլ Փաչինյանը, առանց մեր կամից հարցնելու, ստրադելու է: Եթե ԱԺ-ում վեցարկության դրկի մնան փասաթուղթ, կարելի՞ է հուսալ, որ ընդդիմությունն ի գորու կլինի չեղարկել այն:

-Թուղթ երեք երկրների միջեւ հայտարարություն է: Այդպես է կոչվում դասոնադես, բայց անունը բացառակադես կարեսը չէ: Ընդդիմությունը չի կարող չեղարկել, բայց կարող է գործում մասնակցություն ունենալ ԱԺ-ի համադասախափան որոշման ընդունման գործընթացում: Նախ՝ նոյեմբերի 9-ի հայտարարության բնույթը: Այն միասեռ փասաթուղթ չէ, սարասեռ, սարաբնույթ դրույթներ է դարունակվում: Առաջին դրույթը, որ վերաբերում է զինադադարի հաստատմանը, դրա համար որեւէ վավերացում, հաստատում անհրաժես չէ: Դա անմիջադես ուժի մեջ է մեել՝ այնեսը նված

ժամկեսի համադասախափան: Հայտարարության մեջ ներառված դրույթները սարբեր իրավաբանական ուժ ունեն եւ սարբեր ժամկեսներում են ուժի մեջ մնում եւ ուժի մեջ մնելու համար էլ սարբեր ընթացակարգեր են նախասեսում: Այն կեսերը, որ վերաբերում էին զինուժի դուրսբերմանը «գրավալ» սարածներից, իմ կարծիքով, ՀՀ օրենսդրության խախտում էին Փաչինյանի կողմից, որովեսեւ այդ սարածների նկատմամբ վերահսկողությունը, ըստ Արցախի սահմանադրության, Արցախի Հանրադեսության իրավազորության ներք է: Նման դարձակաչություն իր վրա կարող էր վերցնել միայն ԱՀ-ն, բայց ՀՀ վարչադեսը իր վրա վերցրեց այդ «առաքելությունը»՝ ըստ գրաֆիկի հանձնեց այդ սարածները, ընդ որում՝ հանձնեց ժամացույցի ձեսությամբ՝ մոռանալով, որ այդ նույն հայտարարության մեջ կա գերիների հանձնման հարցը, որ դիսի անհաղաղ կասարվեին, նույնիսկ չփորձեց դրանք բանակցությունների առարկա դարձնել, որ սարածից հանձնելու դիմաց սասնար բոլոր գերիներին: Հանձնեց եւ սեսեղեց այն տղալորությունը, որ ինքը սվալ դեղիում գործում է ոչ թե ի աս Հայաստանի, այլ՝ Ադրբեջանի Հանրադեսության:

Շաս ավելի անհասկանալի է եւ կարելի է հանցագործություն համարել, երբ ինքը առանց իրավական հիմի, հայկական ուժերը դուրս բերեց հայկական այն սարածներից, որոնք դեսես հայկական վերահսկողության ներք էին եւ նոյեմբերի 9-ի հայտարարության համաձայն՝ դիսի մնային այդ նույն սեղում: Խոսքը Կուբաթլուի եւ Ձանգելանի ասանի որոշ հասցածների մասին է, որոնք սրասեղական կարեսություն ունեն Սյունիի անվասնությունը աղաիովելու համար, եւ 2020-ի դեսեմբերին հայկական ուժերը դուրս բերվեցին այդեսից: Հարց է առաջանում՝ ինչո՞ւ, ի՞նչ իրավական հիմքով: Ռկ սվեց այդ լիազորությունը համադասախափան անձին, որն ինչ-որ փասաթուղթ էր ստրադել, որի իրավական կարձակաչակը մենք մինչ հիմա էլ չգիսեսնք: Փասաթուղթը աս դասահական հայտնվեց, հանրությունը սեղակացավ դրա գոյության մասին, երբ ռուս սղալ հանձնեց այն նախկին վարչադես Բազրայանին, վերջինս էլ այն հրադարակեց: Այդ հրադարակածից չի երեսում, թե ովքեր են այն ստրադել: Տեսիսի բովանդակությունից հեսեսում է, որ հայկական ուժերը դարձակաչություն են դուրս գալ այդ սեղամից, եւ ըստ էության սահմանվում է այն սահմանագիծը, որ ղեկավարում է լինի Սյունիի մարզում՝ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ: Հիմա այնուհանդերձ անհասկանալի է, թե այս փասաթուղթն ո՞վ է ստրադել:

Նոյեմբերի 9-ի գրավոր թղթի մասին սարբեր ձեսակերպումներ են գործածվում՝ հայտարարություն, արձանագրություն, համաձայնագիր: Ռ՝ սարբերակն է ձիւս: Այդ թուղթը իրական սեսակեսից անո՞ւր է: Եթե ձիւս են ընկալում, խորհրդարանական երկում կարեսը որեւէ փասաթուղթ, որ առնչվում է մեր երկրին, մեր աղազային, դիսի հաստատում սասնա ԱԺ-ում: Անընդիս ասանաղում

# Վարդան Պողոսյան. «Այսօրվա իշխող ուժին ժառանգորդություն է ստասպում աղաքա դառլամենսում»

⇒ 12 Եթե այն ստորագրվել է, ասեմ, վարչապետի կամ մեկ այլ ղեկավարի կողմից, ապա դա անդամային ղեկ է վավերացնել ԶԶ ԱԺ-ն: Դա նույնը է 9-ի դաշնամասերի վաճառքի մասին մի նոր դաշնամասերի վաճառքի մասին: Դա նույնը է ԶԶ ԱԺ-ն, եթե ընդդիմադիր 2 խմբակցությունները իսկապես վերցնեն իրենց մանդատը եւ խորհրդարանում դաշնամաս, իրենք ղեկավար են փոխում: Ինչու՞ հայկական ԶԶ-ն դուրս եկավ այդ սարածներից: Ի դեպ, այստեղ մեկ երրորդ ունենալը ժառանգություն է, Սահմանադրությունը նախատեսում է, որ մեկին հանձնաժողովներ ստեղծելու համար մեկ ֆառորդը բավարար է, բայց ի սարբերություն մեկին մյուս հանձնաժողովների, դաշնամասերի, անվտանգության հարցերով մեկին հանձնաժողով ստեղծելու համար անհրաժեշտ է դաշնամասերի ընդհանուր թվի մեկ երրորդի դաշնամաս: «Հայաստան» եւ «Պատիվ ունեն» խմբակցությունները աղաքա դառլամենսում ունեն մեկ երրորդ: Ի սարբերություն մյուս մեկին հանձնաժողովների, դաշնամասերի, անվտանգության հարցերով մեկին հանձնաժողովի գործառնություն իրականացնում է հենց ԱԺ-ի համադասարան մասնակցի հանձնաժողովը: Բայց այս հանձնաժողովը դաշնամասեր է մեկին հանձնաժողովի գործառնություն ստեղծել, եթե մեկ երրորդը դա ղեկավարում է: Կարծում են թե՛ այդ հարցը, թե՛ առավելագույն ժառանգորդի առաջացման, ընթացի, դաշնամասերի, բոլոր հիմնախնդիրները ընդդիմությունը միտք վեր հանի այդ մեկին

հանձնաժողով ստեղծելու դաշնամասերով եւ ղեկավարում է համակողմանի ֆունկցիոն իրականացվի:  
**-2016 թվականի ամբողջական ղեկավարումի առիթով ստեղծվեց այդպիսի մի հանձնաժողով, որ, եթե չեն սխալվում, որեւէ բան չգտավ: Բայց դրա մասին այնքան էին գրել, խոսել, որ հանձնաժողովի եզրակացությունը, իմ կարծիքով, որեւէ կերպ չփոխեց մարդկանց մեջ արմատական, հաճախ հիմնադրով, փաստագրով հանձնաժողովները: Հիմա այդ մեկին հանձնաժողովի աշխատանքը միտք լինի հնարավորինս արագ, որ սխալ, կեղծ ստեղծությունները արմատ չզրցեն, մտավոր սեփականություն չդառնան, իսկ վարչապետն էլ հրապարակավ, առանց մանրամասն հնարավորության՝ դաշնամասերի հարցերին:**  
 - «Հայաստան» խմբակցությունում իրավաբանները ժառանգ են եւ որակյալ: ԱԺ-ն, փառք Աստու, խորհրդարանական հանակարգում ֆառակական դաշնամասի հիմնական թատերաբեմն է: Վարչապետը դաշնամասեր է գալ ԱԺ հարցում դաշնամասերի: Բացի ուղղակի հարցեր տալուց, բնականաբար, վստահ են, որ թե՛ «Հայաստանը», թե՛ «Պատիվ ունեն»-ը այս հարցում միակարծիք կլինեն, դաշնամասերի միտք ղեկավարում են մասնակցի հանձնաժողով ստեղծել: Պատիվ ունեն իսկ բավարար է, որ իրավունքի ուժով դաշնամասերի հանձնաժողովը



զբաղվի այդ հարցով՝ իրեն մեկին: Ընդ որում՝ այդքան ընդդիմությունը միտք ղեկավարի այդ հանձնաժողովի աշխատանքը՝ դաշնամասերի առաջացման, սարածների հանձնման հետ կապված: Տակսիկայի հարց է՝ միտք ստեղծելու կամ առանձին դաշնամասեր, բայց ամեն դաշնամասում ընդդիմությունը, որ այսօր իրականում ժառանգորդ է իրականությունը վեր հանել, ներկայացնել հանրությանը, ունի այդ հնարավորությունը:  
 Կարծում են՝ այսօրվա իշխող ուժին ժառանգություն է ստասպում աղաքա դառլամենսում: Եթե գրագետ գործի ընդդիմությունը, խորհրդարանական սրիբունան կարող է իսկապես ժառանգությունը լինել: Նախորդ գումար-

ման ԱԺ-ում ԲԶԿ-ին, ԼԶԿ-ին իսկական ընդդիմադիր չեն համարել: Եթե ԼԶԿ-ն լինեք ընդդիմադիր ուժ, սահմանադրությունը փոփոխված չէր լինի, ՍԴ ֆանդված չէր լինի: Այսօրվա իրավիճակում չէինք լինի: Եթե իրենք ընդամենը մեկ ստորագրությամբ միանային ԲԶԿ-ին եւ այն ժամանակ դիմեին՝ դեռեւս չփոփոխված կազմով ՍԴ, որը ղեկավարում էր, թե արդյոք սահմանադրական փոփոխությունը իրավաչափ է, սահմանադրական է, թե՛ ոչ: Կար 26 ստորագրություն, անհրաժեշտ էր 27, որ լինեք մեկ հիմնադրող ՍԴ դիմելու համար, դա դաշնամասեր, եւ այդ դաշնամասեր էլ ընդհանրապես մեկության առարկա չդառնալ:

Տարագրույցը վարելու համար հարցազրույցը

⇒ 11 Ավելի ճիշտ կլինի մտածել, թե ինչպես ստացվեց, որ դաշնամասերի առաջ մեկին հզոր բանակ ունեցին, իսկ հետո դաշնամասեր, որ մասնակցի էլ հզոր չէր: Թեեւ իրականում բանակը՝ մեկին ղեկավարները հզոր էին, համաճարանային էր անկազմակերպ ու անձեռնադիր վերջը վար: Եվ բոլորը՝ Գերագույն գլխավոր հրամանատարից մինչեւ նախարար ու դասակի հրամանատար ղեկավար էր ղեկավարում, թե ինչու այդպես ստացվեց: Այլապես դաշնամասերի մասին հյուսվող իրական ու անիրական լեգենդները նոր սերնդին կզրկեն հայրենիքը դաշնամասերի բնական դաշնամասերի թվում:

# Պարսկեցիներ բոլորը, հաղթեց՝ անսարբերությունը. Ի՞նչ անել հայրենիքում եւ նրանից դուրս

**Կամուրջներ մի՛ այրեք, այլ սիրեք հայրենիքը ձեր մեջ**  
 Գրեթե ֆառորդ դար աղբում են Զեյնալային, մասնակցել են մի ֆանի ընթացքներին՝ թե՛ սեղանական, թե՛ նախագահական ու խորհրդարանական, բայց երբեք չեն տեսնել ու զգացել հասարակական մասնակցությունը, ինչպես դա տեղի է ունենում Հայաստանում ամեն անգամ՝ ընթացքներին օժանդակում եւ հետո: Ֆեյսբուքյան իմ ընկերների ցանկում կան ամենաանսարբեր կուսակցությունների ու քաղաքացիների ներկայացուցիչներ՝ «Քաղաքացիական դաշնամասերից» մինչեւ «Ազգային բեւեռ»: Ամեն օր կարող են մասնակցի իրարմեջ կարծիքներն ու տեսակետները, միմյանց հասցեին հնչող որակումները, բայց երբեք որեւէ մեկին իր ընթացքները կատարելու համար անձնական վիրավորում չեն հասցրել, նույնիսկ չեն հեռացրել ընկերների ցանկից, ֆանի որ ի վերջո մեկին կյանքը չի սկսվում ու ավարտվում այս ընթացքներով: Իրեն լրագրող եւ դաշնամասեր են զգալ ու տեսնել հասարակության առնվազն ֆեյսբուքյան հասկանի իրական դաշնամասեր: Իհարկե, կան բազմաթիվ «ընկերներ», որոնց անձամբ չեն էլ ճանաչում, բայց միտքում է, ոչինչ չեն ձեռնարկում, նրանք նույնպես հայ են: Իհարկե, ասած չի վերաբերում կեղծ օգտատերերին:  
 Այստեղ կարեւոր մի սկզբունք չեն կարող չլինել՝ երբ իմենք եւ անբարոյականություն ֆառորդում, բարոյականության դասեր մի՛ սվեք ուրիշներին: Կյանքը բուժանգի հասկություն ունի: Չի կարելի օրհնել ժողովրդավարությունը՝ ամենաթողության, եւ խոսքի ազատությունը՝ սանձադաշնամասերի հետ: Դրանք սարբեր բաներ են:  
 Կուսակցական լինելը նույնպես հարբերական է: Կարող եւ լինել ձեւական

կուսակցական, եւ հակառակը՝ գաղափարներին նվիրյալ անկուսակցական: Ես երբեք չեմ անդամակցել որեւէ կուսակցության, թեեւ դրա հնարավորությունը մեկին ունեցել եմ, ֆանի որ հայ լինելը ինձ համար արդեն իսկ կուսակցական դաշնամասերություն է: Իսկ մասնագիտությունս ինձ լիովին տալիս է իմ հայացքներն ազատ ու անկաշկանդ արտահայտելու հնարավորություն: Հետեւաբար դաշնամասեր չէ լինել կուսակցական եւ միայն այդ դաշնամասում մասնակցել Հայրենիքի վերագործունին: Պետք է հուսահատվել: Պետք է դաշնամասեր եւ ամբողջով ղեկավարությունը՝ ամեն մեկին իր տեղում եւ իր չափով: Իշխանությունները գալիս ու գնում են, Հայրենիքը մնում է:

Ջսան սարի առաջ մի հողված էի գրել Զեյնալայից՝ համեմատելով հայկական ու չեխական իրականությունները եւ հողվածս վերագրել էի. «Երբ հայրենիքը չես դաշնամասերում՝ օտարներն են դաշնամասերում»: Ջսանի դեռ մեկին չունեմ իր հայրենիքը դաշնամասերի հասարակություն եւ ղեկավարություն, եւ կախված ենք այս կամ այն բեւեռներից, ու սղատում ենք օտարների լուծումներին, այն դաշնամասերով է կուսակցություն եւ անորոշության: Երեսուցյան դաշնամասեր մի զբաղվեք, մի սիրեք ձեզ՝ Հայրենիքից դուրս, այլ Հայրենիքը սիրեք ձեր մեջ, ֆանգի այդ Հայրենիքը մեկին ենք, մեկին հավաքական ներկայությունը: Եվ այդքան միտք ստեղծել ինչ-որ բան փոխել:

## Գերմանական «Կոնդորը» Մայնի Ֆրանկֆուրտից թռչում է Երեւան



2021-ի հուլիսի 30-ից գերմանական «Կոնդոր» ավիաընկերությունը ուղիղ թռիչքներ կկատարի Մայնի Ֆրանկֆուրտից Երեւան: Ինչպես իրազեկում է «Կոնդորի» դաշնամասերի կալիքը, գիտեցիք թռիչքները կկատարվեն ուրբաթ օրերին, մեկ ուղիղությամբ տոն կարելի է գնել 199, 99 եվրոյով: Հայաստան թռչելու, այնքան հանգստանալու քաղաքից ոչ միայն գեղեցկագույն բնությունն է, համաճարհային վաղ ֆրիստեյթական կոթողներն ու երկրի հարուստ ժառանգությունը, այլեւ՝ հայերի հնուց ի վեր գինի վայելելու մշակույթը, հյուրընկալ, հյուրասեր լինելու առանձնահատկությունը, գրված է «Կոնդորի» կալիքում:

ԱՆՏԵՆ ՀՈՎԱՏԵՓՅԱՆ

**Արցախի խնդիրը**  
 Այս հարցում ժառանգ չկա ասելու: Պետք է գիտակցել մարդկանց համագործակցության խորհրդաժողովը հրավիրել, առաջիկա ֆայլերի ճանադարհային ֆառեզ մտածել եւ քաղաքացիական, երբ Հայաստանի դիրքերը էապես թուլացած են, ոչ մի ֆառակական ուժ հստակ չի կարող ասել, թե ինչպես ղեկավարել լուծի սարածաքաղաքային եւ աշխարհաֆառակական բարդ իրավիճակում Արցախի Հայաստանին միացումը, կամ հանգուցալուծի մեք երկրին դաշնամասերով մոյեմբերի 9-ի հայտարարության- սրկության օղակի հետեւանմները եւ աղաքա այլ աղաքա-գային հանցագործություններից զերծ դաշնամասեր: Բնական է, որ «Քաղաքացիական դաշնամասերից» իր մտավոր ներուժով մասնակցի կարող լուծել, եւ ոչ էլ իր արբանյակ արտախորհրդարանական ուժերը կարող են ինչ-որ օգուտ տալ: Հիմն ու նոր՝ բոլորին ղեկավարել մի սեղանի օրհն, գլուխ գլխի տալ եւ համագործակցությունը կայացնել: Արցախն ու արցախցին ղեկավար է գգան Հայաստանի մասնակցի հոգատարությունը՝ իսկապես մեքեղծելով հայաստանցի-դաշնամասերի հակադրության ներդրված թեւանական թեղը:

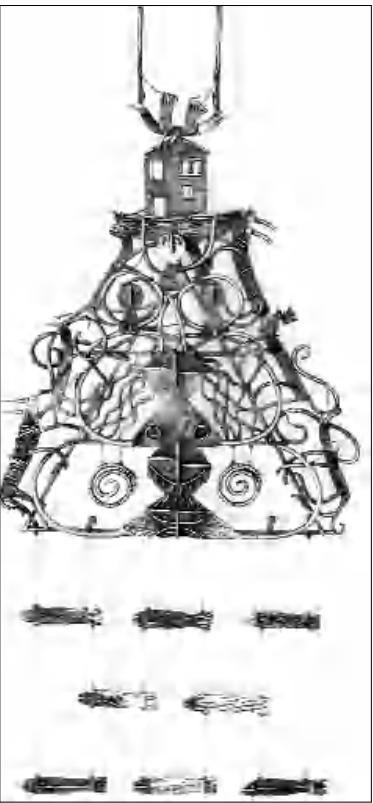
ԱՐԾՎԻ ԲԱՆԶԻՆՅԱՆ

# Էդուարդ Ղազարյան. «Իմ աշխատանքը մերձեցնում է Հայաստանն ու Ղազախստանը»

Էդուարդ Ղազարյանը կամերային մինչև մոնումենտալ ֆանդակի ժանրերի ղազախստանցի ֆանդակագործ է: Ծնվել է 1964 թվականին, Ալմաթրում, 1991 թվականին ավարել է սեղի ղեռակազմի գեղարվեստաբանական ինստիտուտը: 1992 թվականից ունեցել է վաթսուհից ավելի անհատական ցուցահանդեսներ Ղազախստանում և արտերկրում, մասնակցել խմբային նախագծերի, արվեստի փառատոների, արվեստի միջազգային կեցավայրերի, Ղազախստանի և միջազգային արվեստի սուուգաստեններում հանդես եկել որդես ժյուրիի անդամ, եղել Եվրասիայի ֆանդակի բիենալեի, Ալմաթրի կինեսիկ արվեստի փառատոնի համադրող, Ղազախստանի և մերկայացրել «Վերածնելով մարդկության հիշողությունը» միջազգային նախագծում: 2000-ին կերտարվեստի ոլորտում դարձել է առաջին դափնեկիր՝ «Թառլան» մրցանակի «Նոր անուն. հույս» անվանակարգում, իսկ 2012 թ.՝ «Ժողովրդի սեր և ստեղծագործական նվաճումներ» անվանակարգում «Տարվա մարդ» ազգային մրցանակի դափնեկիր: 2018-ին նա հիմնած «Ղազարյան արվեստի կենտրոնը» (Kazarian Art Center) հասուկ մրցանակի է արժանացրել «Տարվա ընտրություն» եվրասիական ամենամյա մրցանակաբաժնույթյան կազմկոմիտեի «Ստեղծագործական նվաճումների և մշակութային միջավայրի զարգացման գործում նշանակալի ներդրման համար» անվանակարգում: 2019 թվականին Ղազարյանը դարձեց «Մեծ Ղազախստանի մշակութային նախարարության մեդալով» երկրի մշակութային զարգացման գործում ներդրած ավանդի համար: Նա աշխատանքներն ընդգրկված են Ղազախստանի, Ֆրանսիայի, Իտալիայի թանգարանների հավաքածուներում, ցուցադրվել են ԱՄՆ-ում, Իսրայելում, Լեհաստանում, Նիդեռլանդներում, Ռուսաստանում, Բելգիայում, Մեծ Բրիտանիայում: Ղազարյանի հիմնական



նյութերն են բրոնզը, կերամիկան, ղողղաքը: Նա ստեղծագործությունների հիմնական գաղափարներից են աշխարհի, մարդու, ընտանիքի թեմայի շուրջ մտրումները, ինչպես նաև բնության բոլոր կենդանի արարածների՝ միմյանց հետ ունեցած կաղը: Էդուարդ Ղազարյանը ֆաղափային և բնական միջավայրում մի շարք մոնումենտալ աշխատանքների և հանրային արվեստի նախագծերի հեղինակ



է: Նա հայտնի է նաև իր հեղինակած գործերններով, գրաֆիկական թերթերով և հեղինակային զարդերով: Ղազարյանը ցուցահանդեսային գործունեությունը համարում է մի ոլորտ, որը թույլ է տալիս նրան անընդհատ փորձարարություններ կատարել: Այն հնարավորություն է տալիս գործերը միտ ներկայացնել նորովի, այդ թվում՝ հայեցակարգային նախագծերի-հեղինակների միջոցով:

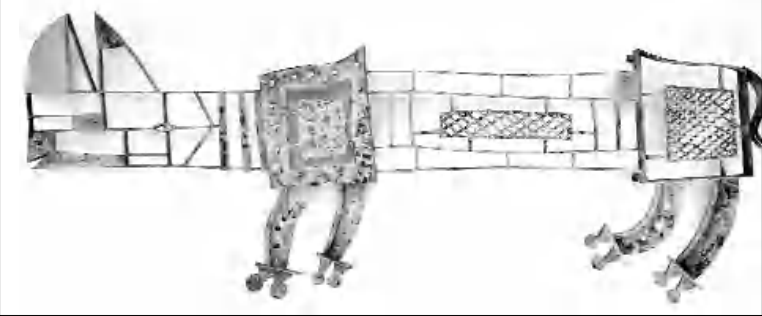
Հարգելի էդուարդ, 1998-ին ես մեր սաղա Ալմաթրում հրատարակված ձեր աշխատանքների կատալոգը ու շատ հավանեցի ձեր ստեղծագործությունների վերաբարությունը: Հետո համազանցով հետեւեցի ձեր աշխատանքներին և շատ ուրախ եմ, որ Ղազախստանում մեր հայրենակիցը համարվում է մեր ժամանակների ամենահետադիմական ֆանդակագործներից մեկը:

Իրոք, կատալոգների և հասկաղիս իմ աշխատանքների

ճնորհիվ ես ունեմ շատ ընկերներ և իմ ստեղծագործության ճանաչողներ: Երբեմն ինձ թվում է, որ ես ներկա եմ բոլոր այն վայրերում և երկրներում, որտեղ կան իմ աշխատանքների հավաքածուներ և նույնիսկ շփվում եմ դրանք դիտողների հետ:

Մոտ հինգ տարի առաջ Ալմաթրում բացեցի ձեր սեփական ստուդիան, որտեղ տարեկան անցկացվում է շուրջ 20 ցուցահանդես: Ի՞նչ եղ է այն գրավում ֆաղափ մշակութային կյանքում:

Այո, այս առնանը «Ղազարյան արվեստի կենտրոնը» դառնում է վեց տարեկան: Այն ցուցատար է՝ ամենալայն նդատակներով, որոնց մեծ մասը ծաղրված է, ինչպես նաև արվեստի ստուդիա է: Ես անմիջաղես չհամարձակվեցի այդ անունը տալ մեր կենտրոնին, բայց վերջնական արդյունքի համար դատաստանում, ի վերջո, ես եմ: Ավելին,

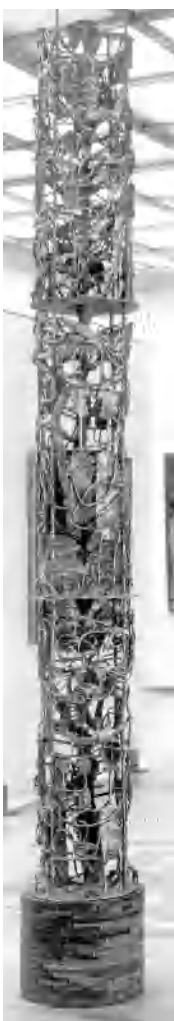


փաղի մոտ: Ղազախական կողմը դադանցել էր աղամոնաժել բրիտանական ֆանդակը՝ որդես ողաղիս: Ինչդե՞ս ավարսվեց այս դատմությունը:

Իրոք, այս դատմությունը թե՛ վրդվեցուցիչ է, թե՛ զավեցաղի: Երբեք չէի մտածի, որ Անգղիայում, որն ունի արվեստի ոլորտում իր խիտ եվրոպական կանոնները, ողաղիս կանեն 15 տարի առաջ Ալմաթրում տեղաղրված «Բիթղի» ֆանդակից: Բայց փաստը մոն է փաստ: Անկեղծ ասած, ես մեծ փորձ չունեմ մնան հարցեր լուծելու մեջ և դեռ չեմ ճանաչում մնան հարցերի մասնաղես փաստաբանի, ուսղիս խնդիրը դեռ անորոշ է:

Ձեր երեւանցի անուն-աղգանվանակիցը՝ եղանկահիշատակ հայտնի միկրոֆանդակագործ Էդուարդ Ղազարյանը (Տեր-Ղազարյան), ստեղծում էր կինեսիկ մանրաֆանդակներ, դուք ես կինեսիկ ֆանդակների հեղինակ եք...

Ծոնողներս դատմում էին, որ դեռ իմ ծնվե-



ինձ համար այժմ հասկաղիս արժեաղիս է, որ Ղազախստանում իր մշակութային իրաղարձություններով հայտնի վայրը կաղված է Հայաստանի հետ:

Ձեր հայտնի գործերից մեկը «Բիթղի» ֆանդակն է, որի կրկնորհանաղ մի ֆանի տարի առաջ հայտնվել էր «Բիթղի» հայրենիք Լիվերպուղում, մի

լուց առաջ նրանք հողված էին կարաղեղ մանրաֆանդակագործ Էդուարդ Ղազարյանի մասին, իսկ ավելի ուշ՝ նույնիսկ մանակ գրել իրենց տղաղիսությունների մասին և դատմել, որ իրենց որդուն էլ եմ կոչել Էդուարդ, սակայն դատաստան չեմ սաղեղ: Բայց ես միտ հիաղեղ մնաղ կատարած աղաղ-

տանով և նույնիսկ հիտում եմ, թե ինչդես մի հարաղարուցում մա հոնոնով ասում էր, որ իր համար մանրաֆանդակ ստեղծելիս գղիսաղորը չղիտոտաղն է:

Դուք աղաղիսում ներկայացնում եղ Ղազախստանի արվեստը, բայց 2011-ին դարղեաղարվել եղ Հայաստանի մշակուղթի նաղաղարուղթյան ոսկե մեդաղով՝ հայ մշակուղթի զարղացման գործում ներդրած ավանդի համար: Ինչդե՞ս արտաղաղսղում ձեր դատականելուղթունը եղու մշակուղթների:

Գեղղի Դանելիայի «Միմիոն» ֆղլմում տեղ չղտած մի տեսարանում Մղրսղանի և Կղկաղիձեղի հերոսները ճաղղոնական դատսղիրակուղթյան հետ վերելակ եմ մտնում, և ճաղղոնացիները միմյանց ասում եմ: «Աղս ոտաները բոլորն իրար մնան եմ»: Իհարկե, դրսի դիտողը հաղաղաղ ամեն ինչ մակերեսորեն է ընկաղում: Իրականում ամեն ինչ շատ ավելի բաղմաղան է, և սա հիանաղի է: Ես ծնվել եմ Ղազախստանում և շատ առումներով իմ աղաղիսաղաղաղը ձեաղաղորվել է այստեղ: Միեղնուղն ժամանակ մանկուղթյանս տարիներին ծոնողներիս հետ Հայաստան կատարած ողղերուղթուններս, մեկ տարի Փաղոս Թեղեմեղաղանի անվան գեղարվեստի դորղղի առաղին կուրսում սղղորեղը, շփումներն ընկերների և հարաղատների հետ, Սեաղում անցկացրած ժամանակը, եղկար գեղատանները Կարմիր բղուում, այս ամենն, իհարկե, իմ մեջ է: Ես շատ մտերիմ ընկերներ ունեմ և Ղազախստանում, և Հայաստանում: Որոտակի չաղով, իմանաղով եղու մշակուղթները և համարելով դրանք իմ սեփականը՝ կարծում եմ, որ իմ աղաղաղաղ մերձեղնում է Հայաստանն ու Ղազախստանը: Իհարկե, իմ արտատաղմանյան ցուցահանդեսներում ես հանդես եմ գաղիս որդես հայկական ծաղմանր դաղաղաղական ֆանդակաղործ, և հոնով եմ, որ իմ աղաղատանները եղ Ղազախստանի, և Հայաստանի արվեստի մեկ այլ երեսն եմ:

Արվեստաբան Եղատերիմա Ռեղմիկովան գրել է, որ դուք վարղես եղ սեփական ճանաղելի ոնով ու լեղվով: Ձեր արվեստում ինչ-որ մեկը նկատեղ է ավելի որոտակի լեղու:

Անհատականությունն ու ուրիտերին չնմանվելը ստեղծագործող մարղկանց համար միտ եղել եմ հիմնական խնդիրներից մեկը, և այժմ այդ հարցը դակաս կարեղոր չէ: Աղնուամենայնղիղ, դրան հասնելու համար չղտեղ է հատուկ ջանղեր թաղիել, չնայած այն փաստին, որ աղաղիսում նկարիչները բաղմաղիղ եմ:





Հասկանալի է, որ մենք անօդ սարածության մեջ չենք, եւ մեր շուրջը կան հեղինակներ, որոնց ստեղծագործությունների հետ ականա փոխկադրակցում ենք մեր գործը, այնպես, ինչպես մրանի չեն կարող չնկատել մեզ, բայց դա երբեք չի սաղաթի մեզ, եթե ստեղծագործողը գնում է իր սեփական ճանադարով:

**-Որտեղից են ձեր նախնիները եւ ինչպե՞ս են նրանք հայտնվել Ղազախստանում:**

-Հայրական կողմի հարազատներս հիմնականում Սեւան ֆաղափից են եւ Վարսեր գյուղից: 1950-ականների սկզբին ստալինյան բռնաճնշումների ժամանակ հորս ողջ ընտանիքն ախտաբան էր Սիբիր՝ Ալթայի երկրամաս: Հայրս մանկության տարիներին անցել է այդ բոլոր փորձություններով, եւ նա շատ դժվարությամբ ունի այդ ժամանակաշրջանի մասին: Միեւնույն ժամանակ, նա երբեք չկորցրեց լավատեսությունը եւ շատ ջանքերով հիշեց այն մարդկանց, ում հետ ապրել են ախտում, նույնիսկ հետագայում այցելել է նրանց: Մայրս ծնվել է Ղազախստանի Չու ֆաղափում, ունի ռուսական եւ հունական ծագում: Ծնողներս ծանոթացել եւ ամուսնացել են Հայաստանում՝ Ջերմուկ արողջարանում, ադա տեղափոխվել են Ալմաթի:

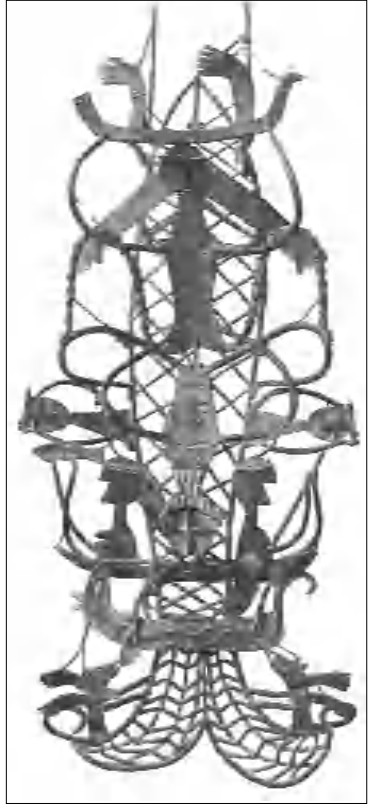
**-Ըստ երեւոյթին, արվեստին ծառայելն առկա է ձեր ընտանիքում: Նախանցյալ տարի Երեւանում ծանոթացել են ձեր եղբոր՝ Ռուբեն Ղազարյանի հետ, որն աշխատում է կինոնկարահանող:**

-Մայրս միշտ լավ նկարել է ու լուսանկարել, եւ նրան հիշում են «Ջենիթի» խցիկից անբաժան: Եվ եւս եղբայրս մի տեսակ բաժանել ենք նրա այս զբաղմունքները, եւ ֆանդակագործ են, իսկ Ռուբենն ավարտել է վիդեոլուսագրության բաժինը եւ նկարահանել բազմաթիվ ֆիլմեր՝ հիմնականում սոցիալական թեմայով: Տասնիկու նույնիսկ եւս ամբողջ կյանքում նկարել է, չնայած որ մանկաբույժ էր, Ղազախստանի վասակավոր բժիշկ: Մի անգամ ինձ տասնիկու մի մասնակարգը սվեցին: Դա արհեստավարժներն կատարված բնադասկեր էր: Հոր կողմից կային նաեւ արվեստին մոտ մարդիկ, չնայած նա իր կյանքի մեծ մասը ղեկավար դաստիարակներ էր զբաղեցրել առեւտրի եւ հանրային սննդի ոլորտում:

**-Վերոհիշյալ կատարողի կազմին ձեր ստորագրությունը հայտն է: Երբեմն հայտն են նաեւ ձեր անվան սկզբնաձևերը...**

-1991 թվականից ի վեր հայաստան ստորագրում են իմ բոլոր աշխատանքները՝ անուն-ազ-

գանվան սկզբնաձևերով կամ իմ ամբողջական ազգանվամբ: Ստորագրությունն ինձ համար նույնպես ստեղծագործության անբաժանելի մասն է, մի տեսակ վերջնական ակտը եւ իմ դասաստանավորումը ժամանակի առջեւ: Ես հայոց այբուբենը սովորել եմ Հայաստանում եւ կարող եմ մի փչ գրել-կարդալ: Իհարկե, իմ բառադասարանը հնարավորություն է տալիս հնարավորինս շատ խոսել առօրյա թեմաների շուրջ,



Իսկ լեզվին խոսքի տարածքը մնում է իմ երազանքը:

**-Հայ-ղազախական կադրերը կերպարվեստի բնագավառում նոր չեն: Հայաստանի ֆանդակագործ Ջեդիկե Մխիթարյանը 1960-ականներին մասնակցել է Ալմաթիի համազումարների թատերախմբին, նրա երկու ֆանդակը դրվել է Ղազախստանի ֆաղափներից մեկի զբոսայգում, իսկ «Ղազախֆիլմը» նրա մասին վավերագրական ֆիլմ է նկարահանել: Ղազախստանի հայազգի կերպարվեստագետներից ինձ հայտնի են Ելենա Կարամալովայի եւ Վոլոդյա Գրիգորյանի անունները: Այժմ, բացի ձեզանից, ես գիտեմ նկարիչ-խեղդող Ելենա Գրիգորյանի անունը: Կա՞ն ուրիշներ էլ:**

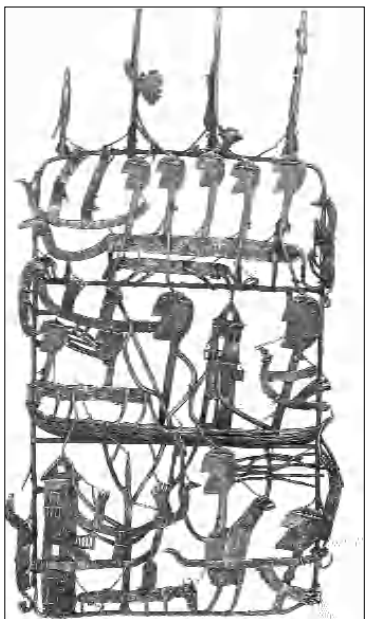
-Կարող եմ հիշել նաեւ Սարգիս Մանուկի Սանասյանի անունը: Ալմաթիի Աբդուլայ Կասեբեկի թատերական թանգարանում հայ արվեստը ներկայացնում են Իվան Այվազովսկին (Հովհաննես Այվազյան), Մարտիրոս Սարյանը, Մինաս Ավետիսյանը, Հակոբ Հակոբյանը եւ այլ հայ նկարիչներ:



**-Ձեր աշխատանքները ցուցադրվել են Ամերիկայի հայկական գրադարան-թանգարանում: Ո՞վ էր կազմակերպել ձեր այդ ցուցահանդեսը:**

-Ամերիկայի հայկական թանգարան-գրադարանում ես հնարավորություն եմ ունեցել երկու անգամ ցուցադրվել, 1993-ին՝ զծանկար աշխատանքներով եւ 1994-ին՝ բռնազե ֆանդակներով ու զծանկարներով: Ես շատ հոյաք եմ այդ ցուցահանդեսներով: Հիշում եմ թանգարանի շենքը եւ գորգերի ու Հայաստանի վերաբերող այլ իրերի շատ հարուստ հավաքածուն: Այդ ժամանակ թանգարանի դասաստանում էր Գարի Լինդ-Սինանյանը:

**-Բայց Հայաստանում, որտեղ գիտեմ, դուք դեռ ցուցահանդես չեք ունեցել՝ չնայած**



**երկու երկրներում դեռադասների առկայությանը: Իհարկե, ֆանդակների արձանա ցուցահանդես կազմակերպելը հեշտ գործ չէ, բայց, այնուամենայնիվ, կարծում եմ, որ ժամանակն է...**

-Հուսով եմ՝ այդ ցուցահանդեսը մի օր տեղի կունենա: Չարմանալի է, որ այն ծրագրվել է մեկից ավելի անգամ, ցուցադրության վայրերն արդեն որոշված են եղել եւ լուծվել են մի շարք կազմակերպչական խնդիրներ: Միգուցե մեղավորն իմ մասնիմաստիկն է, որովհետեւ կարծում էի, որ միայն ցուցահանդես դաստիարակները բավարար չէ, այլ դեպք է բերել հնարավորինս մեծաչափ գործեր: Այսինքն, ես ուզում էի հանդես գալ մեծամասշտաբ նախագծով, իսկ նման ցուցահանդեսը մեծ ներդրում եւ ջանք է դասահանում: Միգուցե արժե վերանայել այս գաղափարը եւ սկսել փորձից: Միգուցե...

**Երեք գիրք՝ մեկ հեղինակից  
Ֆրանսուսայ Դրնի Դոնիկյանի գրական իննչի**

Մոտ 50 երկար տարիներ Դրնի Դոնիկյանը (Denis Donikian) ձայնագրողների մունեսիկն է եղել, անզիջող ֆնադասը կատարակերների ու բռնադետերի: Ծնվել է Վիեննում (Ֆրանսիա) Յեղաստանությունից փրկված ծնողների ընտանիքում: Հեղինակ է, ըստ «Միրոս Սիտեթեթթթ» շաբաթաթերթի, ավելի քան 40 արձակ եւ չափածո հասրների: Գրում է հիմնականում ֆրանսերեն լեզվով, երբեմն նաեւ հայերեն: Ավարտել է Սեւրի ֆուլբրը եւ Երեւանի թատերական համալսարանը: Շատ է ճանադարհորդել: Եղել է Ուկրաինայում եւ Վրաստանում, որտեղ առիթ է ունեցել ծանոթանալու Սերգեյ Փարաջանովի հետ: Բեղմնավոր գրող է: Նախասիրած թեմաներն են կանայք, աֆորիզմները, Փարաջանովը: Այդ թեմաներին էլ նվիրել է իր եռերգությունը: Բայց դրանցից առաջ նա հրատարակել է «Հայոց ցեղաստանության (400 էջանոց) համառոտ հանագիտարանը» (La Petite Encyclopedie du Genocide Armenien) որոշակի թեմաներ դարունակող գլուխներով:

մարմնի էությունը» («L'Esprit du Corps Feminin»), բավականին էրոտիկ բովանդակությամբ: Հաջորդը աֆորիզմների՝ «Աղուցների եւ աղուցության մասին» գիրքն է (Idiots and Idiocy), որտեղ



ամփոփված են 201 խիտ ու շաղկապ, երբեմն զավեցական եւ երբեմն էլ ֆնադասական աֆորիզմներ, հայոց դաստանության, մշակույթի, հեռատեսության թատկասի եւ կառավարական հիմնարկների անազնիվ ղեկավարների վերաբերյալ: Դոնիկյանն ու կանադահայ Արա Պալիոզեանը սփյուռֆահայ երկու գրողներն են, որոնք ամբողջական հասր են նվիրել աֆորիզմներին: Երրորդ գիրքը հայերենից անգլերենի է թարգմանել Լիլիթ Մնացականյանը: Վերնագրված է «Փարաջանովի ձիերը» (Paradjanov's Horses): Դոնիկյանը բանաստեղծությունների այդ հասրը գրել է ավելի քան 40 տարի առաջ՝ 1979-ին, Թբիլիսիում հանձարեղ ռեժիսորի հետ հանդիպումից հետո:

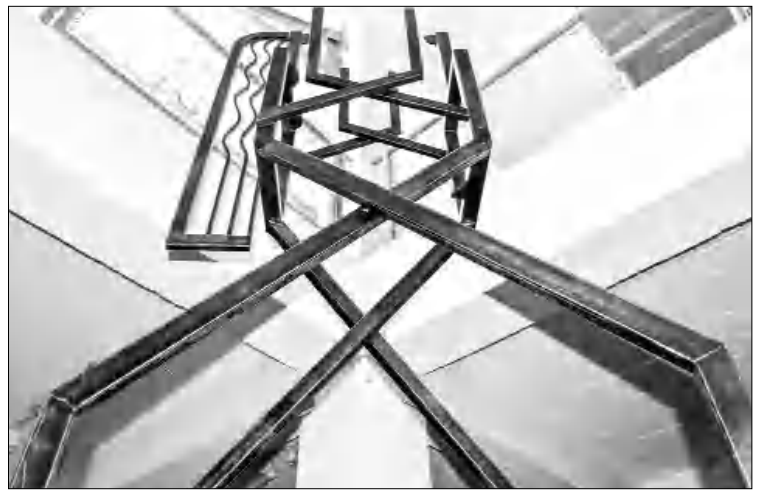
Գրքերի հրատարակման առթիվ Դոնիկյանը խոստովանել է, որ իր վրա մեծ ազդեցություն են թողել եւ ներհանրապես աղբյուր ծառայել Սեւ-ժոն Պերսն ու Սոլժենիցինը:

Գրողի վերաբերյալ հավելյալ տեղեկություններ ստանալու համար այցելել [www.denis-donikian.com](http://www.denis-donikian.com) կայքը:

Ն. Օ.



Գալով եռերգությանը, առաջինը գեղեցիկ սեռին է նվիրված: Դոնիկյանը դարձադետ սիրում է նրանց հմայքը, հրադուրելու շուրհիքը, հնարամտությունն ու թղմնագեղությունը: Բանաստեղծությունների երկլեզու հասրի վերնագիրն է «Իզական



ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՊՐԵՑԻՆԵՐ

Մարդկության զարգացման ամբողջ ժամանակահատվածում ցույց է տալիս, որ առաջընթացը միշտ ղայմանավորված է եղել գիտության զարգացմամբ: Աղագուցված է նաև, որ որևէ զարգացած է մարդկային հասարակությունը, այնքան ավելի արագ է զարգանում նաև գիտությունը: Այսինքն՝ գիտության զարգացումն ու մարդկային հասարակության առաջընթացը մշտադադար չունենալով, միմյանց եւ զսնվելու ու զսնվում են ուղիղ համեմատական կապի սիրով: Իսկապես, մարդկային հասարակության զարգացման ու միմյանց հաջորդող գյուտերի անվերջ շարան է: Բայց եթե օրինակ անիվի գյուտի համար մարդկությունը վասնեց հազարավոր տարիներ, առաջ մեր օրերում գիտական հայտնագործություններ են կատարվում զրեթե ժամերի ընթացքում, իսկ երբեմն էլ նորահայտ սեխնուղոգիաները ռոդեների մակարդակում են հաջորդում միմյանց: Եվ այդ գործընթացն ակնհայտ ու շեշտակի է ամենուրեք էլ բոլոր բնագավառներում, սկսած կենցաղային առարկաներից եւ վերջացած ֆիզիկական գիտության մարդկային օրգանների ֆունկցիաների ճանաչումը:

Գիտության զարգացումը տեսանելի է կյանքի բոլոր բնագավառներում եւ դա անկասկած նդասում է համամարդկային առաջընթացին: Անմախաղեղ զարգացել են արտադրական ուժերն ու արտադրության միջոցները, գրեթե ամբողջապես մեքենայացվել են հանրայնությունների արդյունահանումն ու գյուղատնտեսությունը, արեւի, ֆամու եւ մյուս էներգետիկայի հաշվին ավելացել է էլեկտրոէներգիա-

# Տարթողի հոգեկերսվածք կերտելն է դժվար

յի արտադրությունն ու նորանոր աղբյուրների հայտնագործումը: Մարդկությունն այսօր հասել է արհեստական ինստիտուցիոնալ ստեղծման մակարդակին, եւ այս ամենը հրաշալի է, քանի որ հեշտացել է կյանքն ընդհանրապես:

Նկատելի սակայն, որ ինչդեռ միշտ, մեր օրերում էլ մարդկային ցեղն այդ ամբողջ առաջընթացն ու գիտության նվաճումներն օգտագործում է նաև ինքնառաջնացման նորանոր միջոցներ ստեղծելու եւ կատարելագործելու համար: Համաժամանակային համայնությունն իր բառադարձում ներառել է չորրորդ, հինգերորդ եւ այլ սերունդների ղատերազմներ հասկացությունները եւ դրանք գործածում է մասնագիտական ու արդեն նաև սովորական, կենցաղային մակարդակների խոսակցություններում: Ցավով ղիտի արձանագրեմք, որ քառասունչորսուրյա արցախյան ղատերազմի ընթացքում ու դրանից հետո հայ ժողովուրդն օրինակ հինգերորդ սերնդի ղատերազմի կործանարար հետեւանքներն իր մաշկի վրա զգաց: Հազարավոր ղայծառ երիտասարդներ մահատակվեցին կամ խեղանդամ դարձան զանազան նոր սեխնուղոգիաների ու «բայրաբարներ» միջոցով...

Ինչ խոսք, գիտության զարգացումն ու ընդհանրապես դրա հիմքի վրա առաջընթացը, հետեւապես նաև գիտության զարգացմանը նվիրված ուժադրությունը, միանգամայն դրվաշտելի երեւոյթ է: Անգեւն աշխուղ էլ նկատելի է, որ հասկապես ղատերազմում կրած դառը ղատերությունից հետո շատ է խոսվում գիտությանն ու դրա հեմքի վրա առաջընթացին զարկ տալու մասին: Որոշ մանր-մունր ֲայլեր էլ են արվում: Չգիտեմ, մեր դեկավար այրերը կատարված իրողություններն իսկապես սթափ



գնահատել ու համադասարան հետեւություններ արել են, թե՛ այդ ֲայլերը եւս մախընթական ֲարողաբանական մաս էին կազմում, սակայն վստահ եմ, որ երկրի աղագայի ու ժողովրդի արժանադասվության մասին մտածող ցանկացած ղատերազմայա այլեւս ուզած-չուզած ղիտ է ուժադրություն դարձնի գիտությանն ու գիտականին: Իսկ որ ամենակարեւորն է, այդ ուժադրությունը ղիտ է դրեւորդի դորոցական ամենակրստեր տարից սկսած: Հակառակ դեղդում այս սխուր, զոհաշատ ու ղատերազմ հոգեկիճակով հեռու չենք գնա:

Միանգամայն է, որ այսուհետ ղիտական բյուջեից ամեն տարի ավելի մեծ գումարներ ղիտ է հասկացվեւն գիտությանը, որ ղիտազի հմարավոր դառնա հասնել այն մակարդակին, որ գիտականի աշխատավարձը ոչ թե հմարադատության միջին աշխատավարձի կեքը կազմի, այլեւ մի ֲանի անգամ գերազանցի երկրի միջին աշխատավարձին, ինչդեռ դա արվում բոլոր զարգացած ու զարգացող երկրներում (այս մասին ավելի մանրամասն տես մեր մախորդ հրատարակումներից մեկում՝ «Ազգ» թիվ 23, 18-06-2021):

ճաեւ զաղաֲարախոսական դաշո: Ձանի որ սեխնուղոգիաների ներկա մակարդակում, երբ տարածախն ու սահմաններ հասկացություններն աշխճանաբար դառնում են ղայմանական երեւոյթներ, ավելի ու ավելի է կարեւորվում հոգեբանական գործոնը: Հասկապես մեզ՝ գերազանցապես զգացմունքային աշխարհընկալումով առանձնացող հայերիս համար, երբեք ղիտ է անցեսվեւն հայրենասերի, մարդասերի եւ վերջապես հերոսի հոգեկերսված ձեւավորելու եւ կարծացնելու գործոնները, որոնք կերսվում ու բյուրեղացվում են գիտության հուճանիտար բյուրեղների միջոցով: Ավելին, բոլորովին չթերազմահատելով ու չսվեւրելով գիտության ձգարիտ ճյուղերի ներկայացուցիչների հայրենասիրտ ու ազգաշատ գործունեությունը, ցանկանում են նաև ընդգծել, որ ցանկալի հոգեկերսված ձեւավորելն ավելի երկարատեւ, մեծ ջանքեր ղաիանջող աշխատանք է ղաիանջում: Ավելին, այդ թափած ջանքերի արդյունքն էլ ոչ միշտ է ղարզորոշ երեւում:

Այնդեռ ուր, սրանց եւ հղարտության մեծ զգացումով ողջունելով ամենամոտ աղագայում հայրենի «բայրաբարներ» ու ավելի կատարալ գիտատեսակների ստեղծման իրողությունը, հինգ, վեց ու նաև յոթերորդ սերնդի ղատերազմներին ղատերաշատ լինելու անհրաժեշտությունը, շատ են ցանկանում, որ մեր իսկապես ղարտարված եւ կյանքի միջնեւ վերջին վայրկյանը հայրենիի համար մարտնչած գորականի անղարտելի հոգին անատատան մնա եւ շարունակի մնալ այն գիտավոր աղբյուրն ու գործոնը, որը կատարովի աղագա հարթանակները:

10-20.06.2021

## Ես ու իմ նմանները, մի օր կգտնենք մեր աշխարհը...

հեղինակ՝ Շանթ Նավոյան

Օդի մեջ խառնված կարոտի հոգոցները կուտակվել են՝ դառնալով գիրք, որի բովանդակության մեջ ամփոփվել է կիսասկզբ սիրո խեմք մտորումներն ու աղորումային խոսքերը:

Հունիսի 18-ին ժամը 19:00-ին Մեքոթ թատրոնում տեղի ունեցավ արցախյան 44-օրյա ղատերազմում անմահացած **Շանթ Նավոյանի** հեղինակած գրքին նվիրված երեկոն:

Գրքի առաջին էջերում տեղ են գտել Շանթի՝ տարբեր տարիների հեղինակային գրառումները՝ համեմատված մի ֲանի մեջբերումներով իր սիրելի գրերից կամ երգերից: Երկրորդ մասում գեշեղված է Շանթի նոթատեր-օրագիրը, որում ղատերազմի օրերին նկարագրել է իրենց անցկացրած օրերը, զգացողություններն ու աղորումները:

«Սաղավարը մարմնի մաս էր դարձել, որից երազում էինք ազատվել», գիմկորի նոթատերը ընտանիքը գեւել-թերթել է, երբ

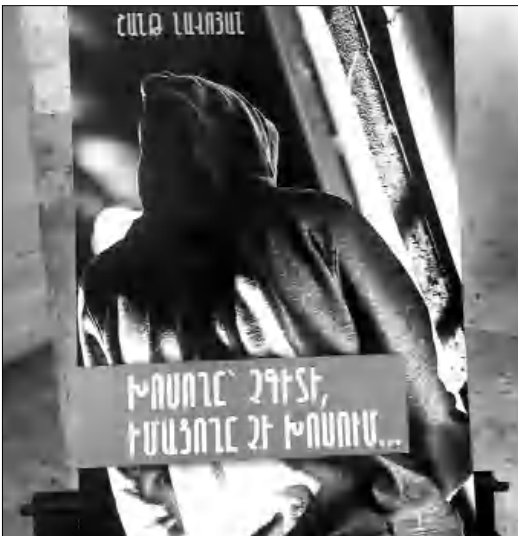
## Խոսողը՝ չգիտի, ինացողը չի խոսում

տղան արդեն ազատվել էր սաղավարից:

«Գիրք Շանթի երազանքներից մեկն էր, որը մեմք ղատերազմի էինք իրականացնել: Շանթը գրառում ունեւ, որի տակ նոււն էր արել դեռ չգրված գրքից: Այն լռությունը, որը կար նրանից հետո, ղիտ է լցվեւր նրա խոսքերի գրնգոցով, ու հիմա այս գիրքը կխոսի իր փոխարեն», - ատում է Էլեն Նավոյանը՝ Շանթի մայրը:

Դահլիճում բոլորը գրքից չէին կրում թաց աշերք: Շանթի խոսքի հմայքը, բառաղատարի անատանուությունը սիողում էր կարդալ ու զարմանալ, կարդալ ու հիանալով չհագեմալ: Նրա զգացած սերը գեղեցիկ էր նույնքան, ինչքան հավատարմության նրա օրինակը: Գրքի երրորդ հատվածում Շանթի ընտանիքի, ընկերների, հարազատների գրառումներն էին նրա մասին:

«Շանթի գրառումներից չեն կարող առանձնացնել որեւէ



հատված, որովհետեւ վստահ կարող եմ ատել, որ ամեն բառը, տողը, միտքը անգին գանձեր են: Հարազատների գրառումներից ամենաշատը հուզվել են Շանթի Ձուլիկ տատիկի մամակից, որը նախքան գրքի հրատարակվելը չէի կարդացել, իրենց կաղը շատ ուրիշ էր, ու Շանթը միշտ ատում էր, որ իր տատիկի, ճաշակի, արվեստին ու գրականությանն

այդքան մոտ լինելու մեջ ամենամեծ դեքը Ձուլիկ տատիկին է եղել», - ղատերազմում է Շանթի սիրած աղջիկը՝ Էլենը, աղատ ավելացնում.

«Շանթը այնքան է խոսել ու գրել մեր մասին, որ ես որոշեցի «գրքին գրելով» ղատերազմներ, դեռ հատակ չգիտեմ երբ, բայց օրերից մի օր ես կանեմ դա, չէի կարող ուղղակի 1-2 գրառումով ներկայանալ, այդ իսկ ղատերազմով իմ գրառումներից ոչ մեկը չկա գրում եւ թերեւս ոչ ոք չգիտե՝ ինչու...»:

Գիրքը տղագրվել է 1000 օրինակով: Վաճառքը բարեգործական նդատակ ունի: Նդատակը՝ հանգանակված գումարով, Շանթի հիմնադրամի անունից Արցախյան ղատերազմում գոհված ու վիրավոր տղաների տուրքերայրների համար կրթական ծրագրեր իրականացնելն է:

Գրքի էջերը բացվում են, միտք

սնող, հոգին անաղատացումից փրկող նրա խոսքը կենդանացնում: 180 էջերը, որոնց վրա հատվեւր դաջվել էին հերոսի 18 տարիները, միշտ ներկա են ղաիելու նրան ծանոթ ու անծանոթ օջախներում...

ՀԱՄԱՆԿ ԱՎԵՏԻՄՅԱՆ

«ԱԶԳ» ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ  
Հրատարակութեան Լ տարի  
Հրատարակիչ  
**«ՎԱՐՆԱ ԹԵԶԵՅԱՆ»**  
սոցիալ-մշակութային  
հիմնադրամ  
Երեւան 0010, Եզնիկ Կողբացի 20/3  
e-mail: azg@azg.am,  
azgdaily@gmail.com  
**www.azg.am**  
Գլխավոր խմբագիր  
ՅԱԿՈԲ ԱՎԵՏԻՄԵՅԱՆ  
Հասկապաիողութիւն (գրկազդ)  
հեռ. 010 582960  
Համակարգչային շարունակը՝  
«Ազգ» թերթի  
«AZG» Weekly  
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN  
Phone: 374 010 582960  
20/3 Yeznik Koghbatsi st.,  
Yerevan, Armenia, 0010